

EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU

Juhoafrická republika

[Všeobecné informácie o krajine](#)

2019

I. ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE

a) Základná charakteristika hospodárstva

Južná Afrika je po mnohých stránkach vyspelou krajinou s rozvinutou a diverzifikovanou ekonomickou štruktúrou a kvalitne vybudovanou infraštruktúrou. Napriek tomu, že Nigéria predbehla JAR vo veľkosti ekonomiky, JAR naďalej ostáva lídrom na kontinente v jej vyspelosti a sofistikovanosti. Na území JAR sa vyfaží takmer polovica nerastného bohatstva celého kontinentu a vyprodukuje sa skoro dve tretiny elektrickej energie. 60 zo 100 najväčších spoločností v Afrike je juhoafrických. Ide najmä o sektory ako poľnohospodárstvo, telekomunikácie, ťažobný priemysel, priemyselná výroba, veľko- a maloobchod a finančné služby. Päť najväčších bánk na africkom kontinente sa nachádza v Južnej Afrike. Johannesburgská burza cenných papierov (JSE) patrí medzi 20 najväčších búrz na svete. Podľa odhadov pripadajú na JAR tri štvrtiny všetkých telefónnych prepojení Afriky. Juhoafrická ekonomika významne dominuje aj v oblastiach infraštruktúry a finančníctva. Dĺžka asfaltových ciest v JAR presahuje 15-krát a dĺžka železničných tratí 10-krát africký priemer.

Ekonomika JAR je príkladom duálnej ekonomiky, kde je rozdiel medzi „základnou“ ekonomikou a „druhotnou“ ekonomikou, tvorenou veľkou časťou domáceho černošského obyvateľstva nesúcou všetky známky najjednoduchšej reprodukcie. Jediným príjmom tejto širokej skupiny obyvateľstva býva nezriedka nejaká forma štátnej sociálnej a inej podpory. Štát preto dlhodobo presadzuje a podporuje rozvojové programy černošských komunít najmä na vidieku, ktoré majú za cieľ znížiť chudobu a stimulovať rast zamestnanosti.

JAR je považovaná za vstupnú bránu na africký kontinent, pretože je ekonomickou veľmocou Afriky a je najdôležitejším členom 15-členného spoločenstva SADC, poskytuje významnú pomoc okolitým krajinám a zohrávala tiež kľúčovú úlohu pri rozvoji NEPAD. Tiež je členom Southern African Customs Union, World Trade Organisation, IMF, G20 a od 13. apríla 2011 aj členom BRICS. V júli 2014 boli napokon úspešne ukončené rokovania o dohode o ekonomickom partnerstve (EPA) medzi EÚ a JAR, Botswanou, Namíbiou, Svazijskom, Lesothom a Mozambikom. EPA umožní daným krajinám Juhoafrického rozvojového spoločenstva lepší a jednoduchší prístup komodít na trhy EÚ. Samotná dohoda bola podpísaná 10. júna 2016.

Ekonomika JAR je príkladom duálnej ekonomiky, kde je rozdiel medzi „základnou“ ekonomikou, ktorá v roku 2018 vykazovala minimálny rast 0,8% a je zaradená do globálnej ekonomiky, a „druhotnou“ ekonomikou, tvorenou veľkou časťou domáceho černošského obyvateľstva nesúcou všetky známky najjednoduchšej reprodukcie. Jediným príjmom tejto širokej skupiny obyvateľstva býva nezriedka nejaká forma štátnej sociálnej a inej podpory. Štát preto dlhodobo presadzuje a podporuje rozvojové programy černošských komunít najmä na vidieku, ktoré majú za cieľ znížiť chudobu a stimulovať rast zamestnanosti.

JAR je z ekonomického hľadiska veľmi špecifickou krajinou, pretože jej hospodárstvo bolo v dobách apartheidu (do r. 1994) niekoľko desaťročí budované tak, aby nebolo závislé od ostatného sveta, ktorý JAR za jej oficiálnu politiku rasovej diskriminácie ignoroval a bojkotoval. Krajina sa preto paradoxne stala ekonomicky prakticky samostatnou a surovinovo (s výnimkou ropy) takmer nezávislou. Aj závislosť na dovoze ropy však, ako jediná na svete, kompenzuje výrobou časti svojich pohonných hmôt, vrátane benzínu, z čierneho uhlia. Po odstránení apartheidu silnej ekonomike nič nestálo v ceste, aby sa krajina veľmi rýchlo stala najväčším africkým exportérom do EÚ a USA. JAR sa dnes radí na 25. miesto hospodársky najsilnejších štátov sveta.

Svetová finančná kríza v závere roku 2008 sa Južnej Afrike vďaka dlhodobej konzervatívnej a reštriktívnej finančnej politike Národnej banky (Reserve Bank) takmer nedotkla. Po vypuknutí hospodárskej krízy nastali síce v JAR obavy z poklesu záujmu o juhoafrický export zo strany EÚ a USA, ale neurobili sa žiadne významné opatrenia. Skutočné následky krízy sa výraznejšie prejavili až v 1. štvrtroku 2009, kedy bol v porovnaní s predchádzajúcim kvartálom

zaznamenaný pokles HDP až o 6,4 % a od roku 2009 opäť rastúca nezamestnanosť. V roku 2016 sa nezamestnanosť pohybovala až na úrovni 26,8%. Po započítaní tých práceschopných obyvateľov, ktorí sú nezamestnaní, ale prácu si aktívne nehľadajú, sa však celková nezamestnanosť dlhodobo pohybuje na úrovni okolo 40%. Nezamestnanosť mladých dokonca presahuje 50%.

Krajina hospodárila do roku 2008 niekoľko rokov s rozpočtovým prebytkom, a preto si môže dovoliť obrovské štátne investície do verejnej infraštruktúry a značný deficit štátneho rozpočtu (skoro 15 mld. ZAR v roku 2010), čím zmiernila následky hospodárskej krízy, spomalila rast nezamestnanosti a zabránila výraznejšiemu prepadu HDP. V roku 2012 sa rast juhoafrickej ekonomiky spomalil na úroveň 2,5%, jednak v dôsledku štrukturálnych problémov domácej ekonomiky a pretrvávajúcej globálnej krízy a jednak v dôsledku násilných a pretrvávajúcich štrajkov najmä v ťažobnom priemysle, ale aj v ostatných odvetviach juhoafrického priemyslu. Tento pokles pokračoval aj v roku 2018, kedy rast ekonomiky dosiahol iba 0,8%, čo predstavuje pokles o 0,5% oproti roku 2017.

V indexe konkurencieschopnosti patrilo JAR v roku 2018 67. miesto zo 137 krajín, čo znamená pokles o 6 miest oproti roku 2017. Môžu za to predovšetkým oslabenie inštitúcií v krajine a zhoršujúca sa situácia na finančných trhoch. Index konkurencieschopnosti uvádza, že najproblematickejšími faktormi pre podnikanie v JAR sú korupcia, kriminalita a nestabilita vlády. Súčasnú postavenie radí JAR až na tretie miesto na kontinente za Mauríciom a Rwandou. Hrubý domáci produkt JAR v roku 2018 dosiahol viac ako 300 mld. EUR, pričom platí, že HDP JAR sa na svetovej ekonomike podieľa vo výške 0,50 %. Nezamestnanosť podľa oficiálnych štatistík dosiahla 26,9%, čo predstavuje nárast oproti predchádzajúcemu roku o 0,3%.

Inflácia – fiškálna a monetárna politika presadzovaná Rezervnou bankou sa dlhodobo snaží udržať stav inflácie v rozmedzí 3-6% ročne. Inflácia určená prostredníctvom CPIX (inflácia bez zohľadnenia rastu úrokových mier hypotekárnych úverov) v prvom štvrťroku 2008 dosiahla úroveň až 13,2 %. Odvtedy miera inflácie pomaly klesala a na konci roku 2012 dosiahla 5,6%. V roku 2014 mierne stúpila na 6,13% a v roku 2018 dosiahla inflácia 4,78%.

Rand bol v posledných troch rokoch dosť nestabilný v porovnaní s jeho relatívnou stabilitou v roku 2011 a 2012. Hoci oslabovanie randu považuje Juhoafrická rezervná banka za dočasný stav, tento vývoj môže mať ďalekosiahle nepriaznivé následky na juhoafrickú ekonomiku; na jej infláciu, zahraničný obchod, pracovné náklady a priame zahraničné investície. K oslabeniu randu voči americkému doláru a predaju akcií zahraničných investorov prispeli aj pretrvávajúce štrajky baníkov, ktoré sa postupne rozšírili aj na niektoré ďalšie odvetvia juhoafrického priemyslu. Rand bol aj v roku 2017 naďalej dosť nestabilný. Medzi dôvody padajúceho randu patrí rastúci vládny dlh, nárast verejných výdavkov, pretrvávajúce štrajky a z toho vyplývajúca nižšia dôvera investorov, ale najmä pomalý ekonomický rast. Ďalším dôvodom padajúceho randu a pomalého rastu juhoafrickej ekonomiky sú vážne problémy s produkciou a dodávkami elektrickej energie v JAR, čo vyúsťuje do jej častých výpadkov. Dnes sa pohybuje na hodnote okolo ZAR 16/EUR 1.

Hoci sa JAR zaraďuje medzi krajiny s vyšším stredným príjmom, stále čelí veľkým problémom s chudobou, slabou vzdelanosťou štruktúrou, nezamestnanosťou a obrovskou sociálnou nerovnosťou (Gini koeficient 62,5 je druhým najvyšším na svete). Aktuálne je JAR krajinou s najväčšou sociálnou nerovnosťou na svete.

Významnou zmenou bolo 8.2.2017 podpísanie dohody o zavedení hodinovej minimálnej mzdy viceprezidentom JAR C. Ramaphosom, ktorá je od 1.5. 2018 stanovená na 20 Randov (1,3 EUR). S týmto rozhodnutím súhlasili všetci sociálni partneri. Stanovenie minimálnej hodinovej mzdy je súčasťou 2 ročného procesu a snahy viceprezidenta zaviesť v JAR minimálnu mzdu. Tá bude po novom za 35 hodinový pracovný týždeň predstavovať 3 900 Randov (270 EUR) na mesiac.

Ekonomická politika krajiny bola v posledných rokoch značne ovplyvňovaná dvomi hlavnými prioritami vlády a prezidenta: - politikou BBBEE a národným rozvojovým plánom.

Broad-Based Black Economic Empowerment - BBBEE (Presúvanie ekonomickej moci na čiernych): Cieľom tejto politiky je zvýšiť podiel vlastníctva pôvodného černošského obyvateľstva v ekonomických subjektoch, či už v sprivatizovaných štátnych podnikoch, alebo v existujúcich súkromných spoločnostiach. Na presadzovanie politiky BEE v roku 2003 vstúpil do platnosti zákon Broad-Based Black Economy Empowerment Act (BBBEE Act), ktorý stanovuje nástroje na vytváranie, sledovanie vývoja a prípadné úpravy procesu BEE. Pre lepšie a efektívnejšie vykonávanie zákona bol v roku 2007 prijatý kódex správnej praxe (BBBEE Codes of Good Practice). Koncom roku 2012, boli navrhnuté dodatky a pozmeňujúce ustanovenia ku kódexu, ktoré vyvolali vlnu rozhorčenia u juhoafrických podnikateľov a tiež nepríjemné pocity EÚ a členských krajín EÚ. Nová legislatíva navrhuje čoraz prísnejšie pravidlá pri presúvaní ekonomickej moci na černošské obyvateľstvo. Prísnejšie podmienky sa vzťahujú takmer na všetky aspekty ekonomického života podnikateľských subjektov: vlastníctvo, rozvoj schopností, zručností a ďalšie vzdelávanie zamestnancov, ako aj podmienka, že dodávateľ musí byť dodávateľom s pridanou hodnotou (t.z. dodávateľ, ktorého zisk pred zdanením po zarátaní mzdy je menej ako 25 % jeho celkového príjmu). Táto vstúpila do platnosti 1.mája 2015.

Bilaterálne investičné dohody - Aj napriek tomu, že EÚ je najvýznamnejším obchodným a investičným partnerom JAR, juhoafrická vláda v poslednom období vypovedala bilaterálne investičné dohody viacerým členským krajinám EÚ vrátane Nemecka, Francúzska a Veľkej Británie. Tento krok odôvodnila potrebou modernizácie investičnej základne JAR s cieľom nadobudnutia rovnováhy medzi medzinárodnými obchodnými trendmi a zaistením dostatočného priestoru pre vládu prijať opatrenia potrebné na zabezpečenie pokroku na domácej scéne. Po vypovedaní bilaterálnych dohôd by nemalo v krajine nastať legislatívne vákuum, nakoľko juhoafrická vláda už pripravila návrh nového investičného zákona, ktorého úplné znenie uverejnila 1. novembra 2013 na trojmesačné pripomienkové konanie. Nová legislatíva rozprúdila živú debatu a podľa viacerých vlád EÚ a názorov rôznych analytikov neposkytuje zahraničným investorom ochranu v takej miere, v akej ju poskytovali bilaterálne investičné dohody, čo môže mať nepriaznivé následky pre ekonomiku v JAR v podobe odlivu investícií. Po voľbách v máji 2014 bol návrh opäť prepracovaný a niektoré ustanovenia boli zmiernené v prospech zahraničných investorov.

National Development Plan 2030 – NDP (Národný rozvojový plán): Táto štátne ekonomická iniciatíva formuje hospodársku politiku JAR od augusta 2012. Jej cieľom je znížiť do roku 2030 chudobu a sociálno-ekonomickú nerovnosť v krajine. Do roku 2030 by chudoba domácností s mesačným príjmom menej ako 419 randov (približne 37 eur) mala klesnúť z 39% na nula a počet zamestnaného obyvateľstva by mal narásť z 13 miliónov na 24 do roku 2030. Cieľom NDP je aj zníženie Gini koeficientu do roku 2030 z 0.69 na 0.6, zvýšenie vzdelanosti obyvateľstva a kvality škôl, podpora BBBEE, poskytnutie lepších sociálnych istôt, zlepšenie zdravotnej starostlivosti a zabezpečenie energetickej bezpečnosti krajiny pre domácnosti aj pre rozvoj priemyslu.

Ďalšou iniciatívou na podporu rozvoja priemyslu a rast zamestnanosti, a tým znižovanie chudoby je **Industrial policy action plan - IPAP 2014/15 – 2016/17** (Akčný plán priemyselnej politiky) ako súčasť National Industrial Policy Framework prijímanej na obdobie desať rokov počínajúc rokom 2008. Ako prioritné priemyselné odvetvia juhoafrického hospodárstva boli zadefinované zelená ekonomika (green industries), energetika, textil a odevy, spracovanie poľnohospodárskych produktov a spracovanie kovov a výroba dopravných prostriedkov.

b) Hlavné odvetvia hospodárstva

Štruktúra národného hospodárstva JAR sa postupne stále viac odlišuje od ekonomického modelu z predchádzajúceho storočia, založeného najmä na ťažobnom priemysle a poľnohospodárstve. V ekonomických štatistikách a štúdiách JAR sa národné hospodárstvo JAR člení na primárny (poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov, ťažobný priemysel vrátane povrchovej ťažby), sekundárny (priemyselná výroba, energetika, vodohospodárstvo a stavebníctvo) a terciárny sektor (obchod a stravovacie služby, doprava, komunikácie, finančníctvo, osobné služby a štátna správa).

Podiel odvetví na	2017
Primárny sektor	10
Poľnohospodárstvo	2
Ťažobný priemysel	8
Sekundárny sektor	18,7
Priemyselná výroba	13
Energetika, voda	1,7
Stavebníctvo	4,0
Terciárny sektor	70
Malo- a veľkoobchod, ubytovanie a stravovanie	15
Doprava a komunikácie	10
Finančníctvo	21
Štátne služby	18
Remeslá a osobné služby	6

Zdroj: Statistics South Africa

1. Primárny sektor

Ťažobný priemysel. Životne dôležitým zdrojom hospodárskej sily krajiny je jej nerastné bohatstvo, pričom ťažba nerastných surovín generuje až tretinu celkových príjmov krajiny v cudzích menách a zamestnáva okolo 440 tis. ľudí. JAR má najväčšie svetové zásoby mangánu (80%), chrómu (72%) a platiny (88%) a jedny z najväčších svetových zásob zlata (41%), vanádia (45%) a hliníkových silikátov (v hodnote 2,5 trilióna USD). Vo všeobecnosti je JAR na piatom mieste v svetovom meradle, pokiaľ ide o podiel ťažobného priemyslu na tvorbe HDP, pričom export zlata predstavuje viac ako 1/3 celkového juhoafrického exportu. Hlavnými náleziskami kovov sú oblasti náhornej plošiny provincií Gauteng, Mpumalanga, Slobodný štát, Severozápadná provincia a Limpopo. Najväčšími vývoznými položkami sú zlato, platina, diamanty a uhlie, tvoria až 90 % exportu nerastných surovín. JAR bola viac ako storočie najväčším producentom zlata na svete (oblasť Witwatersrand). Ročná ťažba však klesla v roku 2006 na 275 ton, čo predstavovalo najnižšiu produkciu od roku 1922, a v roku 2007 klesla na 254 t, čím JAR prepustila prvé miesto Číne s 275 t. V roku 2008 sa vyťažilo 218 t a do konca roku 2009 sa JAR s ťažbou 205 ton „prepadla“ až na 4. miesto na svete po Číne, Austrálii a USA. Hlavnou príčinou poklesu ťažby je vyčerpanie zásob zlata vysokej kvality. Produkcia platiny a príbuzných kovov je prevažne určená na vývoz (viac ako polovica celkovej svetovej ťažby).

Krajina disponuje aj významnými náleziskami ďalších nerastov a okrem ropy a bauxitu je surovinovo sebestačná. JAR je piatym (po Botswane, DR Kongu, Rusku a Austrálii) najväčším svetovým producentom diamantov (skoro 10 % svetovej ťažby, cca 15 tisíc karátov v r. 2010), ktorých ťažbu zabezpečujú najmä spoločnosti DeBeers (45% jej akcií patrí spoločnosti Anglo-American) a Petra Diamonds (v r. 2007 kúpila od DeBeers baňu

Cullinan blízko Pretórie). JAR je piatym najväčším svetovým producentom (cca 300 Mt) a druhým najväčším svetovým vývozcom uhlia. Zhruba polovica ťažby sa spotrebuje na výrobu elektriny. Ročný obrat v sektore sa pohybuje okolo 40 mld. ZAR, zamestnáva 170 tisíc ľudí, predstavuje 20% z celkového predaja JAR vo výrobnnej sfére a podiel na HDP je 9,8%. Najväčšími spoločnosťami (90% celkovej produkcie) sú Anglo Coal, BHP Billiton, Sasol Mining, Eyesizwe Coal, Kumba Coal a Xstrata Coal.

Od septembra 2012 až dodnes čelí ťažobný priemysel početným štrajkom baníkov.

Poľnohospodárstvo zamestnáva asi 7% pracovných síl a JAR je sebestačná vo všetkých základných plodinách. Na poľnohospodárske účely sa využíva 80 % pôdy, z ktorej 12% tvorí orná pôda a zvyšok pastviny. Najväčším problémom je nedostatok vody a z toho vyplývajúce obrovské suchá. Tieto budú mať dopad na rast nezamestnanosti v poľnohospodárskom sektore a rast cien potravín.

V JAR sa pestujú plodiny tropického, subtropického aj mierneho pásma. Hlavné odvetvia sa na poľnohospodárskej výrobe podieľajú nasledovne: živočíšna výroba (50 %) - ovce, hovädzí dobytok, hydina, kozy, ošpané, pštrosy (2/3 svetovej produkcie vrátane kože, mäsa a peria), poľné plodiny (20 %) - obilniny vrátane kukurice, cukrová trstina, slnečnicové semená, tabak, krmoviny kvety a iné, ovocie (30 %) - najmä hrozno, citrusy, ananásy, jablká hrušky), zeleniny a zemiaky. JAR je významným vývozcom najmä vína, cukru, kukurice, vlny, ovocia, mäsa, mlieka a mliečnych výrobkov (8 % celkového vývozu). Dováža sa najmä pšenica, ryža a rastlinné oleje.

Podľa vládneho programu New Growth Path – NGP (Nová cesta k rastu) poľnohospodárstvo bolo definované ako jedno z kľúčových odvetví, ktoré majú veľký potenciál prispieť k tvorbe nových pracovných miest. NGP si stanovila za cieľ vytvoriť do roku 2020 približne 450 000 nových pracovných miest v poľnohospodárstve a spracovaní poľnohospodárskych výrobkov.

Lesné hospodárstvo zohráva významnú úlohu, pretože zamestnáva asi 200 tisíc ľudí. Vzhľadom na klimatické podmienky sa zalesňuje umelými porastmi, ihličnanmi, akáciami a eukalyptami. 90% ťažby dreva je určených pre domáci trh – najmä pre priemysel celulózy a papiera, drevospracujúci a nábytkársky priemysel, na rezivo a ako palivo pre domácnosti. Zostávajúcich 10% sa po spracovaní exportuje, pričom 2/3 pripadajú na celulózu a papier. Lesné hospodárstvo zaberá okolo 1% rozlohy JAR.

Lesy sú v súkromnom vlastníctve (najmä celulózo-papierenské koncerny Mondi – 25%, Sappi – 19%) a tiež v štátnom vlastníctve (Safcol – South African Forestry Company Limited). Štátne lesy sa postupne odpredávajú súkromným spoločnostiam, najmä v rámci projektov BBEE (sprivatizované boli lesy v KwaZulu-Natal, Východnom Kapsku, provinciách Mpumalanga a Limpopo).

VZ OSN vyhlásilo rok 2011 za medzinárodný rok lesov. Približne 45 mil. eur bolo v rámci roka lesov pridelených juhoafrickej „forestry branch“ na rozvoj lesného hospodárstva a JAR bola udelená príležitosť organizovať Svetový lesnícky kongres v roku 2015.

Jednou zo zelených iniciatív v rámci lesného hospodárstva JAR je „million trees programme“, ktorého účelom je vysadiť aspoň jeden milión stromov ročne v JAR (najmä ovocné a okrasné stromy).

Stredisko **rybolovu** v JAR je Západné Kapsko, avšak v roku 2011 vláda JAR v spolupráci s čínskou vládou investovali do rozvoja rybolovu a aquakultúry v provincii Slobodný štát a Východné Kapsko. Všetky druhy námorného rybolovu (hĺbkový, komerčný aj športový) podliehajú udeľovaniu licencií a kvót Ministerstva vôd a životného prostredia, pričom väčšinu licencií vlastní veľké spoločnosti. Vo výsoštných vodách JAR je zakázaný lov

ohrozených druhov morských živočíchov, najmä veľrýb, bielych žralokov, delfínov a tuleňov.

2. Sekundárny sektor

Priemyselná výroba je najvýznamnejším odvetvím národného hospodárstva. V priemysle pracuje okolo 15 % všetkých pracovných síl JAR. Takmer 3/4 priemyselnej výroby sú sústredené do 4 priemyselných oblastí – Gauteng (Johannesburg, Pretória, Witwatersrand, Vaal), Kapské mesto (spolu s Paarlom a Stellenboschom), Durban a okolie (Pietermaritzburg, Pinetown) a Port Elizabeth.

Najvýznamnejším priemyselným odvetvím JAR je stále rastúci **automobilový priemysel**, pričom svoje závody na výrobu motorových vozidiel a/alebo ich súčastí majú v JAR Volkswagen/Audi, BMW, Mercedes Benz, Toyota, Ford, General Motors, Iveco, MAN (nákladné vozidlá a autobusy), Nissan, Scania, Volvo, Jaguar Land Rover, Delta. V roku 2011 dosahovala podľa Národnej asociácie automobilových výrobcov JAR (Naamsa) výroba vozidiel a export až približne 533 000 automobilov 80-tich krajín. Kým v roku 2009 poklesla celková výroba na cca 407 302 vozidiel a export na 178 531, oživenie výroby nastalo v roku 2010, kedy bolo vyrobených 456 879 vozidiel, z ktorých sa exportovalo 212 581. V roku 2014 JAR vyrobila okolo 600 tis. automobilov s cieľom zvýšiť tento objem vyrobených vozidiel do roku 2020 na 1,2 milióna ročne.

Priemysel ocele a spracovania kovov je významným dodávateľom pre automobilový priemysel. JAR vyrába až 60 % celkovej produkcie ocele Afriky a patrí medzi 10 najväčších svetových vývozcov ocele. Oceliareň Columbus je najväčšou na svete. Podiel na HDP 2,3 %. JAR je aj najväčším výrobcom hliníka v Afrike. Ťažisko výroby je v Richards Bay v provincii KwaZulu-Natal. Hliníkareň Alusaf je najväčšou na svete (Hulett Aluminium and Hulett-Hydro), z ďalších možno spomenúť Bayside a Hillside, ovládané spoločnosťou BHP Billiton.

Ďalším významným priemyselným odvetvím je **chemický a petrochemický**. Rozvíjať sa začal už v 19. storočí vzhľadom na potrebu výbušnín a chemikálií pre ťažobný priemysel. Základom pre chemickú výrobu JAR sú etylén, propylén, butadién, benzén, toluén, xylén a metanol, amoniak, hydroxid sodný, kyselina sírová, chlór, síra, bróm, fluór a fosfor. Petrochémia je sústredená v závodoch Sasol II and Sasol III v Secunde, a v rafinérii Natref v Sasolburgu, kde sa ročne vyrobí 2 mil. ton alkénov, z toho 1,4 mil. na pohonné hmoty. Benzén a ďalšie aromatické uhľovodíky sa vyrábajú v rafinérii Engen v Durbane, propylén v rafinérii Sapref v Durbane, závod Mosref vyrába alkoholové a ketónové zmesi na export. Kyselina fosforečná sa vyrába z fosfátov, ťažených v baniach Foskor vo Phalaborwe. V JAR sa vyrábajú aj plasty, farby a laky, výbušniny a umelé hnojivá a špeciálne chemické výrobky s vyššou pridanou hodnotou ako sú liečivá, agro- a biochemikálie a prísady do potravín, plastov a pohonných hmôt. Najvýznamnejšími výrobcami sú Sasol, Omnia, African Explosives, Chemical Services, NCP Chlorchem, Dow Agrosiences a Dow Polymers. Ďalšími hráčmi sú Hoechst, Afrox, Bayer, Shell Chemicals, BASF, African Products, Engen Petroleum, Ineos Silicas, ICI, Rohm and Haas, Air Products a Lanxess.

Popredné miesto zaujíma aj **potravinársky priemysel** s podielom na HDP 3,1%. JAR je sebestačná vo výrobe potravín s výnimkou ryže, ktorú dováža z Ďalekého Východu. Významný je vývoz mrazeného a konzervovaného ovocia a zeleniny, mliekarenských výrobkov a spracovanej kávy. JAR je 9. najväčším svetovým výrobcom vína - 4% svetovej produkcie (údaj z roku 2013). JAR v roku 2014 vyrobila 1 miliardu litrov vína.

Priemysel papiera a celulózy – JAR je s výnimkou Svazijska jediným africkým výrobcom celulózy a papiera. Ročne produkuje cca 2 mil. ton celulózy, viac ako 300 tis. ton novinového papiera, okolo 1 milióna ton tlačového a písacieho papiera a viac ako milión ton iných papierových lepeniek. Najväčšími spoločnosťami sú Mondi a Sappi. Ďalšími

spoločnosťami sú Safcor a HLH (Hunt, Leuchars and Hepburn). Výrobcami obalov sú Nampak, Kohler a jeho pobočka Carlton Paper, a Consol, ktorí ovládajú viac ako 80 % trhu. Hortors, Bowler Metcalf, Aries, Alex White, Harwill, Clegg, Plastall, Rheem, Transpaco a Coates Brothers sú menšími lokálnymi firmami.

Energetika. Pozri časť energetická politika krajiny.

Stavebníctvo. Zamestnáva viac ako štvrt milióna ľudí, pričom najväčšie nároky naň v posledných rokoch kladú najmä veľké projekty výstavby elektrární, bytová výstavba a budovanie cestnej infraštruktúry.

3. Terciárny sektor

Sektor služieb je najsilnejším sektorom JAR. Jeho najvýznamnejšou časťou je finančníctvo. Desiatky domácich a zahraničných spoločností ponúkajú celú škálu služieb v oblasti poradenstva, finančníctva a poisťovníctva. Na vysokej úrovni je aj elektronické bankovníctvo, podporené rozsiahlou celonárodnou sieťou bankomatov. Finančný sektor má svetovú úroveň. V Johannesburgu sídli burza cenných papierov JSE Securities Exchange, založená v r. 1887 a patriaca medzi 10 najväčších búrz na svete. Pozri aj stranu 19 Finančný systém, bankovníctvo a poisťovníctvo. Okrem finančníctva mierne rastie aj odvetvie štátnych služieb, malo- a veľkoobchodu, verejného stravovania a ubytovacích služieb.

Cestovný ruch. V rámci pozdvihnutia sektoru služieb a zvýšenia zamestnanosti je oblasť cestovného ruchu jednou z hospodárskych priorít vlády. Toto odvetvie patrí medzi najrýchlejšie sa rozvíjajúce odvetvia napriek vysokej kriminalite v krajine. Najvýznamnejšími turistickými destináciami sú prírodné parky a rezervácie, a veľká časť južného a východného pobrežia (od Kapského Mesta až po hranicu s Mozambikom). Od roku 1994 do roku 2006 sa množstvo turistov v JAR viac ako zdvojnásobilo a v roku 2006 krajinu navštívilo takmer 7 mil. turistov a ich počet stále dynamicky rastie. V roku 2017 navštívilo JAR viac ako 10 miliónov turistov, čo predstavuje nárast o 2,4% oproti predchádzajúcemu roku. Cestovný ruch tvorí skoro 9 % HDP a odvetvie zamestnáva viac ako 1 milión ľudí.

Doprava a komunikácie. Toto odvetvie, s výnimkou takmer neexistujúcej mestskej hromadnej dopravy, je najmodernejšie a najrozsiahlejšie na celom africkom kontinente. Štátny podnik Transnet je okrem iného hlavným juhoafrickým prevádzkovateľom nákladnej železničnej a lodnej dopravy a je holdingovou spoločnosťou vlastniacou štátnu leteckú spoločnosť South African Airways (SAA) a Spoornet (dopravca, ktorý vlastní viac ako 30 tisíc km železničných tratí). Transnet počítá v nasledujúcich rokoch s rozsiahlymi investíciami do údržby a modernizácie dopravných sietí, obnovy vozového parku, lokomotív a prístavných terminálov. Na jar 2013 bola dohodnutá pôžička pre Transnet vo výške 5 mld. USD z čínskej rozvojovej banky a tiež uzatvorená dohoda s čínskou Cherry Holdings o expanzii prístavu Richards Bay.

Cestná sieť má viac ako 362.000 km, z toho 74.000 km asfaltových, betónových a dláždených ciest. Dvoj- a viacprúdových diaľnic je viac ako 2.100 km, cca 500 km jednopruďových rýchlostných ciest a skoro 5.000 km hlavných ciest. 80% nákladov v JAR sa prepravuje cestnou dopravou. Registrovaných motorových vozidiel je skoro 11 miliónov. V JAR operuje 8 domácich leteckých spoločností, z ktorých najväčšou je SAA (South African Airways). Ďalšími sú napr. 1Time, Kulula, Mango, atď. Spoločnosť ACSA (Airport Company of South Africa) prevádzkuje 10 významných letísk (O.R.Tambo International v Johannesburgu, CapeTown International, Durban King Shaka International, East London, Port Elizabeth, George, Bloemfontein, Kimberley, Upington, Pilanesberg). Námorná doprava zabezpečuje 98% exportu. Najväčším prístavom celej Afriky (a 9. na svete) je Durban. Najväčším nákladným prístavom JAR podľa prepraveného objemu je Richards Bay (80 Mt ročne, najmä čierne uhlie). Najviac tovaru podľa jeho finančnej

hodnoty sa prepraví z Kapského Mesta. Významným prístavom je aj Port Elizabeth, ktorý slúži hlavne automobilovému priemyslu. JAR má cca 3 000 km produktovodov (ropa, plyn), ktoré udržiava a prevádzkuje štátny podnik Transnet (Petronet).

Telekomunikačné služby na pevných linkách v JAR prevádzkuje výhradne spoločnosť Telkom. Celkovo prevádzkuje viac ako 7 mil. liniek a sieť je na 99 % digitalizovaná. V mobilnej sieti GSM pôsobia na trhu 4 operátori – Vodacom, MTN, Cell-C a Virgin Mobile, s penetráciou na 90 % obyvateľstva. Prístup na Internet, napriek vysokým cenám pripojenia, má viac ako 4 mil. používateľov.

c) Členstvo v medzinárodných organizáciách a účasť v integračných procesoch

Po roku 1994 sa JAR opäť stala členom OSN a novým členom MMF. V rokoch 2011-2012 je JAR aj nestálym členom BR OSN. JAR nie je členom OECD. Ďalej je členom:

- **ADB - Africká rozvojová banka** (African Development Bank).
- **AU - Africká únia** (African Union) - v júli 2001 po 39 rokoch činnosti nahradila Organizáciu africkej jednoty OAU (Organisation of African Unity), v ktorej bola JAR členom od mája 1994.
- **BRICS** – Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika. JAR je členom tohto spoločenstva rýchlo sa rozvíjajúcich ekonomík od 13. apríla 2011.
- **CMA - Menová únia** (Common Monetary Area) – 1992 – zmluvná úprava menových vzťahov medzi členmi (JAR, Lesotho, Namíbia, Svazijsko).
- **Commonwealth Britské spoločenstvo národov**, JAR sa po 33 rokoch stala opätovne členom v roku 1994 UNCTAD Konferencia OSN o obchode a rozvoji (UN Conference on Trade and Development).
- **Dohoda z Cotonou** (Cotonou Trade and Development Agreement) – uzavretá medzi EÚ a 71 krajinami Afriky, Karibiku a Pacifiku (tzv. ACP Group) v júni 2000. JAR sa stala členom s výhradou, je vylúčená z rozhodovacieho procesu, netýkajú sa jej ustanovenia o ekonomickej a obchodnej spolupráci, ale je jej umožnená účasť v spoločných inštitúciách dohody a juhoafrické firmy sa môžu podieľať na dodávkach financovaných zo zdrojov Európskeho rozvojového fondu. Dohoda platila do 31. decembra 2007.
- **G20 – Group of Twenty**. JAR je členom tohto fóra pre medzinárodnú spoluprácu, ktoré bolo založené v roku 1999. JAR bola hosťujúcou krajinou fóra v roku 2007.
- **IOR ARC - Združenie krajín Indického oceánu pre regionálnu spoluprácu** (Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation) – združuje 15 východoafrických štátov, Arabského polostrova, Južnej Ázie, Indonéziu, Singapur a Austráliu.
- **NAM - Hnutie nezúčastnených krajín** (Non-Aligned Movement) – JAR je členom od roku 1994 a v období 1998 – 2003 bola predsedníckou krajinou.
- **NEPAD - Nové partnerstvo pre africký rozvoj** (New Partnership for African Development) vzniklo v roku 2001 a zakladajúcimi členmi boli JAR, Nigéria, Alžírsko, Egypt a Senegal. NEPAD súúži ako pilotný celoafrický rozvojový program.
- **SACU - Juhoafrická colná únia** (Southern African Customs Union) – dohoda podpísaná 11. decembra 1969. Nahradila Dohodu o colnej únii z roku 1910 (išlo o najstaršiu colnú úniu na svete). V roku 1994 po páde apartheidu v JAR bola opäť nahradená novou dohodou. Členovia: JAR, Botswana, Lesotho, Namíbia a Svazijsko
- **SADC - Spoločenstvo pre rozvoj južnej Afriky** (Southern African Development Community). JAR pristúpila v auguste 1994. Obchodný protokol SADC z roku 1996 predpokladá uzavretie dohody o voľnom obchode, ktorá vstúpila do platnosti 1. septembra 2000. Od januára 2008 výrobcovia a spotrebiteľia neplatia dovozné tarify až u 85% tovarov, pričom zvyšných 15% by malo byť liberalizovaných do konca roka 2012. SADC má 15 členov: Angola, Botswana, DR Kongo, JAR, Lesotho, Madagascar (jeho členstvo je v súčasnosti suspendované po coup d'état), Malawi, Maurícius, Mozambik, Namíbia, Seychely, Svazijsko, Tanzánia, Zambia a Zimbabwe.
- **WCO - Svetová colná organizácia** (World Customs Union).

- **WTO - Svetová obchodná organizácia** (World Trade Organisation) – JAR bola jedným zo zakladajúcich členských štátov v r. 1994 (Marakéšska dohoda).
- JAR je zároveň členom ďalších záujmových združení a multilaterálnych organizácií: ACP, AFDB, BIS, CCC, ECA, FAO, G-77, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICFTU, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, IHO, ILO, IMO, INMARSAT, INTELSAT, INTERPOL, IOC, IOM, ISO, ITU, MONUC, NSG, OPCW, PCA, UNESCO, UNHCR, UNITAR, UPU, WFTU, WHO, WIPO, WMO, ZC.

II. PODPORA OBCHODU A PODNIKANIA

a) Podnikateľská legislatíva

Najvyšším kompetenčným orgánom z hľadiska riadenia zahraničného obchodu je **Ministerstvo obchodu a priemyslu JAR (DTI - Department of Trade and Industry)**. Rezortným zameraním zodpovedá toto ministerstvo slovenskému Ministerstvu hospodárstva, pričom z jeho ôsmich sekcií sa priamo na systéme organizácie a riadenia zahraničného obchodu podieľajú dve z nich: - oblasť tvorby a revízie základných medzinárodných hospodárskych dohôd spadá do kompetencie sekcie **Medzinárodného obchodu a hospodárskeho rozvoja (ITED - International Trade and Economic Development)**. V rámci tejto sekcie Slovensko patrí do kompetencií **Odboru bilaterálnych obchodných vzťahov s krajinami Európy (Bilateral Trade Relations, Europe Desk)**. Pri príprave medzištátnych zmluvných dokumentov však DTI úzko spolupracuje aj s MZV JAR (Department of International Relations and Cooperation) a MS JAR (Department of Justice SA).

Podporu exportu a prílevu zahraničných investícií do krajiny zastrešuje sekcia Obchodu a investícií (**TISA - Trade and Investment South Africa**) na DTI. Hlavným nástrojom realizácie zahraničného obchodu tejto sekcie je 20 tzv. Priemyselných exportných rád (Industry-based Export Councils) zameraných na jednotlivé hospodárske sektory. Do ich kompetencie spadá široké spektrum aktivít zameraných na zatraktívnenie investičného prostredia prioritných ekonomických sektorov. Činnosť TISA možno porovnať so zameraním Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO).

Osobitnou inštitúciou, dotvárajúcou mechanizmus riadenia zahraničného obchodu je **Juhoafrické daňové riaditeľstvo SARS (South African Revenue Service)**. SARS ako štátna inštitúcia v sebe združuje funkcie ústrednej daňovej a colnej správy a realizuje správu a výkon colnej a daňovej politiky štátu, poskytuje detailné informácie o colných dovozných a vývozných ustanoveniach, povoleniach k dovozu, resp. vývozu, licenciách, poplatkoch a daniach. Z hľadiska riadenia podlieha SARS Ministerstvu financií (Ministry of Finance SA).

Na podpore zahraničného obchodu sa aktívne podieľajú **obchodné a priemyselné komory (JCCI, SACCI, AHI, TIKZN, atď.) a regionálne obchodné a priemyselné komory**, všetky fungujúce v zásade na báze plateného členstva. V JAR existuje niekoľko zmiešaných obchodných komôr zväčša s krajinami, ktoré sú zároveň významnými obchodnými partnermi JAR. Slovenská OPK v roku 1996 podpísala Dohodu o spolupráci s Johannesburgskou obchodnou a priemyselnou komorou (JCCI).

Podnikateľská legislatíva: Podnikateľské prostredie v JAR je v súlade s medzinárodnými normami a je založené na legislatíve, ktorá upravuje obchodné aktivity, patenty, obchodné značky, obchodné spory a pracovné vzťahy. Podnikateľské subjekty v teritóriu JAR musia svoju činnosť vykonávať v súlade s nasledujúcimi právnymi normami:

Obchodné spoločnosti

- Companies Act of 2008 (vstúpil do platnosti v roku 2011)

- Close Corporation Act of 1984 (zmenený prijatím nového zákona o spoločnostiach)

Pracovno-právne vzťahy

- Broad-based Black Economic Empowerment Act of 2003 (od 1. mája 2015 budú v platnosti významné zmeny a dodatky k tomuto zákonu)
- Preferential Procurement Policy Framework Act of 2000
- Unemployment Insurance Act of 2001
- Skills Development Act of 1998
- Promotion of Equality and Prevention of Unfair Discrimination Bill Competition Act of 1998
- Basic Conditions of Employment Act of 1997
- Labour Relations Act of 1995
- Occupational Health and Safety Act of 1993
- Compensation for Occupational Injuries and Diseases Act of 1993

Daňovo-právne vzťahy

- Taxation Laws Amendment Act of 2011
- Value Added Tax Act of 1991
- Income Tax Act of 1962

Bankové právo

- Banks Act of 1990

Právo duševného vlastníctva

- Patents Act of 1978
- Trade Marks Act of 1993
- Counterfeit Goods Act of 1997
- Copyright Act of 1978
- Designs Act of 1993
- Plant Breeder's Rights Act of 1976

Ochrana spotrebiteľa

- Consumer Protection Act of 2010

Majetok v súkromnom vlastníctve cudzích štátnych príslušníkov je povolený. Ťažba nerastných surovín je kontrolovaná a upravená Zákonom o nerastnom bohatstve (Minerals Act). Činnosť v oblasti cestnej, železničnej, námornej a leteckej prepravy je upravovaná niekoľkými zákonnými normami, ktoré sú v súlade s medzinárodnými predpismi. Právna zábezpeka obchodných kontraktov je zabezpečovaná rešpektovaním obchodných práv a záväzkov. Vymáhanie škôd spôsobených nedodržaním kontraktov má kompenzačný, nie trestnoprávny charakter a nezávislý súdny systém vytvára záruku ochrany práv. Podnikateľské aktivity sú regulované Zákonom o spoločnostiach (Companies Act) z roku 2008 alebo Zákonom o uzavretých akciových spoločnostiach (Close Corporation Act) z roku 1984, ktorý bol vo väčšej miere pozmenený prijatím nového zákona o spoločnostiach. Všetky podnikateľské subjekty v JAR musia byť zaregistrované v nasledovných inštitúciách: South African Revenue Service (SARS) pre daň z príjmu, DPH a tzv. Employee's Tax Department of Trade and Industry (Register of Close Corporation and Companies) Regional Services Council Unemployment Insurance Fund Workmen's Compensation Commissioner Industrial Council (len v zvláštnych prípadoch). Zahraničným dodávateľom sa odporúča realizovať svoje dodávky do JAR prostredníctvom agentov, distribútorov alebo etablovaných veľkoobchodných firiem.

Problematiku noriem, obchodných značiek, patentov a označovania tovaru upravujú príslušné špecifické právne normy a predpisy.

Daňový systém je založený na výbere priamych a nepriamych daní. Juhoafrickí daňoví poplatníci sú zdaňovaní na ich celosvetové príjmy. Pri daňových poplatníkoch majúciich trvalý pobyt v inom štáte sa zdaňujú iba príjmy získané v JAR a aktíva ich stálej výroby v JAR. V súčasnosti sa nezdaňuje úrok z juhoafrického zdroja vyplatený nerezidentovi JAR, pokiaľ sa táto osoba zdržiava mimo JAR aspoň 183 dní z roka a nepodniká v JAR. Za rezidenta JAR sa považuje osoba, ktorá sa zdržiava v JAR aspoň 91 dní počas aktuálneho roka a každého predchádzajúceho roka počas minulých piatich rokov, pokiaľ táto doba jeho fyzickej prítomnosti v JAR presiahne dokopy aspoň 915 dní.

Priame dane upravuje zákon o **dani z príjmu** (Income Tax Act, č.58, z roku 1962), ktorý stanovuje výšky jednotlivých daní a daňové úľavy pre subjekty zaoberajúce sa špecifickými ekonomickými aktivitami. V rokoch 1997-2000 prešiel juhoafrický daňový systém zásadnými zmenami z hľadiska predmetu dane. Kým do roku 1997 bol predmetom dane každý príjem, generovaný z činnosti v JAR (Source-based system), od roku 2000 sa predmetom dane stal každý príjem juhoafrického rezidenta, generovaný doma aj v zahraničí (Residence-based system). Pre daňové účely sa juhoafrickým rezidentom rozumie aj každá fyzická osoba, ktorá v piatich po sebe nasledujúcich rokoch strávila v JAR viac ako 915 dní, pričom minimálny počet strávených dní v jednom roku nesmie byť menší ako 91.

Základ dane sa vypočítava z hrubého príjmu zníženého o presne stanovené položky nepodliehajúce zdaneniu.

Daň z príjmu fyzických osôb (Individual Income Tax) je rozdelená do 6-tich daňových pásiem v závislosti od výšky príjmu. Daň má progresívny charakter, pričom je zložená z dvoch častí: paušálnej (pevne stanovenej zo zákona) a percentuálnej (vypočítanej zo základu dane). V najvyššom daňovom pásme, t.j. pri ročnom príjme presahujúcom 1,5 mil. ZAR, predstavuje daň z príjmu 45 %. V najnižšom daňovom pásme, pokrývajúcom príjem do 195 850 ZAR, je paušál nulový a príjem je zdaňovaný iba 18%-nou sadzbou. Príjem menší ako 59 tis. (vek do 65 rokov) a menší ako 93 tis. ZAR (vek nad 65 rokov) sa nezdaňuje.

Daň z príjmu domácich právnických osôb (Income Tax) je v zásade vymedzená jednotnou sadzbou 28% (s výnimkou malých a stredných podnikov s príjmom pod 550 tis. ZAR, kedy je sadzba odstupňovaná od 0% do 21%). Pobočky zahraničných firiem podliehajú tzv. **dani z príjmu zahraničných pobočiek** (Branch Profit Tax), ktorá je stanovená na 28%. Okrem dane z príjmu boli právnické osoby zdaňované aj tzv. **druhotnou daňou z prerozdelenia dividend** (Secondary Tax on Companies - STC) vo výške 12,5% (v platnosti od 14. marca 1996) a od 1. októbra 2007 sa uvedená daň znížila na 10%. Táto daň bola v apríli 2012 nahradená **zdanením dividend na úrovni akcionárov, ktorá je vo výške** od 15% do 20%. Dôvodom pre túto zmenu je zosúladenie juhoafrického daňového systému s medzinárodnými štandardmi. Od 1. apríla 2000 sú všetky právnické osoby povinné odvádzať za svojich zamestnancov aj tzv. **daň na zvyšovanie kvalifikácie** (Skills Development Levy), ktorá predstavuje 1% z vyplatených miezd. Od 1. augusta 2005 sú zamestnávateľia, ktorí vyplácajú ročné mzdy za menej ako 500 000 ZAR, oslobodení od tejto dane.

Donation Tax – **daň z darovania** je v 20 % z hodnoty darovaného majetku v prípade, ak cena darovaného majetku je vyššia ako cca 10 000 EUR/per annum.

Estate Duty – **daň z dedičstva** je splatná vo výške 20 % z čistej hodnoty majetku nad 3 500 000 ZAR.

Od 1. marca 2012 vzrástla capital gains tax – **daň z kapitálových výnosov** na 18,6% u spoločností.

Nepriame dane

- **Value Added Tax** - DPH, splatná vo výške 15%. Vývoz, niektoré druhy potravín a iných tovarov majú nulovú sadzbu a niektoré položky sú oslobodené od DPH (napr. niektoré finančné služby).
- **Fuel levy** – daň z pohonných hmôt je v súčasnosti 193 centov za liter.
- Ďalej boli od 1. marca 2012 zavedené spotrebné dane pre malé lietadlá, helikoptéry a motorové člny.
- V roku 2017 sa zvýšila sadzba spotrebnej dane na alkohol, cigarety, tabak o 6-10%, plastové tašky v obchodoch a na neekologické žiarovky. Výnimku predstavuje tradičné africké pivo, ktoré je vyňaté zo zdanenia, čo znižuje jeho cenu cca o 5,6 %.

V roku 2011 bol podaný návrh na Tax Administration Bill, ktorý by mal zakotviť existenciu jedného orgánu v JAR - South African Revenue Service zodpovedného za formuláciu procesov, poskytovanie vysvetlení a stanovísk a modernizáciu daňového systému v JAR. Tiež by mal zakotviť napr. jednorazový registračný proces – daňový poplatník sa zaregistruje len raz pre viacero typov daní, ktoré má odvádzať.

Finančný systém, bankovníctvo a poisťovníctvo: Hlavnými orgánmi, prostredníctvom ktorých štát riadi a uskutočňuje finančnú politiku sú: **Juhoafrická národná banka** (South African Reserve Bank - SARB) a **Ministerstvo financií JAR** (Ministry of Finance). SARB bola založená v roku 1921 a je akciovou spoločnosťou s cca 800 akcionármi. Podľa ústavy je nezávislou inštitúciou, ale musí sa pravidelne radíť s ministrom financií. Riadi ju 14-členná banková rada.

Guvernéra, troch viceguvernérov a troch riaditeľov menuje prezident republiky, ďalších sedem členov volia akcionári z odborníkov v oblasti financií a obchodu, priemyslu a poľnohospodárstva. Národná banka formuluje a uplatňuje peňažnú politiku a reguluje prísun peňazí ovplyvňovaním ich ceny s cieľom zachovať finančnú stabilitu krajiny. Uskutočňuje národné a medzinárodné transakcie v mene štátu a zastupuje vládu pri transakciách s MMF. Banka je správcom zlatých a menových rezerv a takisto vystupuje ako národná banka pre iné bankové inštitúcie. V súčasnosti je v krajine činných viac ako 30 bánk, z toho skoro polovica sú pobočky zahraničných bánk. Okrem toho je v krajine okolo 30 zastúpení zahraničných bánk. V JAR sa vo všeobecnosti rozlišujú 4 skupiny bánk: „commercial banks“, „merchant banks“, „general banks“ a „discount houses“.

Najširšou skupinou sú komerčné banky. Dominantné postavenie v domácom bankovom sektore majú: - ABSA Group (väčšinový podiel má Barclays plc.), - FirstRand, - Nedbank, - Standard Bank. Významnou bankovou skupinou je Investec, ktorá má však podstatnú časť svojich aktív v zahraničí. Každá z týchto bankových skupín disponuje aktívami najmenej 400 miliárd ZAR, riadia sieť svojich pobočiek vo všetkých 9 provinciách krajiny a spolu spravujú 90% všetkých aktív bankového sektoru JAR. V rukách štátu sa nachádzajú dve spoločnosti na podporu a financovanie investícií: Industrial Development Corporation (IDC) a Business Partners (predtým SBDC), ktoré sa špecializujú výlučne na financovanie podnikovej sféry. Medzi významné finančné inštitúcie v krajine patrí aj Rozvojová banka južnej Afriky (Development Bank of Southern Africa – DBSA), založená v roku 1983 na financovanie rozvojových projektov v rámci regiónu subsaharskej Afriky a Juhoafrická zemska a poľnohospodárska banka (Land and Agricultural Bank of South Africa), založená v roku 1921, ktorá mobilizuje finančné zdroje a poskytuje pôžičky juhoafrickým farmárom. Hlavným zdrojom krátko-, stredno- a dlhodobého financovania spoločností sú komerčné banky. Financovanie investície prostredníctvom úveru je aj daňovo výhodné (napr. úrok je daňovo odpočítateľnou položkou).

Poisťovníctvo tvorí významnú súčasť finančného trhu v JAR. V druhej polovici 90-rovok sa 25% celkových aktív Juhoafrickej burzy cenných papierov JSE nachádzalo v rukách poisťovacích spoločností. Tento podiel sústavne klesá a dnes sa pohybuje na úrovni okolo 15 %. V sektore dlhodobého poisťovníctva, ktorého bázu tvorí životné a zdravotné poistenie, pôsobí viac ako

70 poisťovacích a 7 zaisťovacích inštitúcií. Ich ročné príjmy predstavujú niekoľko sto miliárd ZAR. Z hľadiska tržieb viac ako polovicu poisťovacieho trhu ovládajú dve spoločnosti – Old Mutual a Sanlam - a asi pätina trhu spadá do rúk ďalších 5 poisťovní (Liberty Life/Momentum & Southern, FirstRand, Fedsure Life, Sage Life a Metlife). V sektore krátkodobého poisťovníctva, kam spadajú aj riziká spojené s podnikateľskou činnosťou a prevádzkovaním motorových vozidiel, pôsobí skoro 100 poisťovateľov a 13 zaisťovní. Okrem spomínaných univerzálnych poisťovní aj nasledujúce špecializované poisťovne: Mutual & Federal, Santam, Guardian National SA Eagle (oblasť združeného poistenia), Auto & General Hollard (špecializované poisťovníctvo), ABSA a Prefsure (bankový sektor). V oblasti zaisťovníctva majú na juhoafrickom trhu najvýznamnejšie postavenie európske spoločnosti Munich Reinsurance, Swiss Reinsurance South Africa a Hollandia Reinsurance.

Spoločnosť, ktorá by chcela v JAR vykonávať bankové operácie má tri možnosti: buď si zriadi samostatnú bankovú spoločnosť, alebo pobočku medzinárodnej banky, alebo zastúpenie medzinárodnej banky v JAR. Všetky tieto tri možnosti si vyžadujú schválenie registra bánk (Registrar of Banks). Viac informácií možno nájsť na www.reservebank.co.za.

b) Programy podpory zahraničného obchodu, technickej a finančnej pomoci, projekty regionálnej spolupráce

Rozvoj JAR do veľkej miery ovplyvňuje prílev zahraničného kapitálu. Prílev investícií do krajiny podporuje štát rôznym spôsobom. Poskytuje daňové prázdniny, obvykle na dva roky od realizácie investície, povoľuje rýchlejšie odpisy nákladov na stavby a pôdu (10 rokov) a nákladov na stroje a zariadenia (3 roky), a ponúka proexportné programy pre jednotlivé sektory. Za dolevedené programy je najmä zodpovedné juhoafrické ministerstvo obchodu a priemyslu.

Investičné stimuly:

Critical Infrastructure Programme (CIP)- program pre rozvoj kľúčovej infraštruktúry, ktorý je zameraný na nových investorov do juhoafrickej infraštruktúry ako sú cesty, železničné trate, vodovodné siete, telekomunikačné siete, atď. V rámci programu sa poskytuje finančný grant vo výške 10-30% nákladov na infraštruktúrny projekt.

Business Process Services Incentive (BPS) – stimul na podporu investícií do BPS sektora zameraného na tvorbu pracovných miest otvorený pre domácich aj zahraničných investorov. Ide o grant vo výške 112 000 ZAR na každé novovytvorené pracovné miesto.

Manufacturing Investment Programme (MIP) – program zameraný na podporu domácich a zahraničných investorov investovať do rozvoja juhoafrického priemyslu vytvorením nových projektov alebo rozvojom či rozšírením už existujúcich projektov. Ide o finančný grant oslobodený od zdanenia vo výške 10-30% investičných nákladov do výšky 30 mil. ZAR.

Foreign Investment Grant (FIG) – program zameraný na podporu zahraničných investorov investovať do výrobných spoločností v JAR.

Tourism Support Programme a Tourism Enterprise Support Programme– zamerané na podporu rozvoja cestovného ruchu.

Stimuly pre výskum a rozvoj:

Support programme for Industrial Innovation (SPII) – Podporný program pre priemyselné inovácie, slúži na podporu technologického rozvoja JAR poskytovaním finančnej pomoci pre projekty vývoja inovatívnych výrobkov a/alebo procesov. V rámci neho sa ponúkajú tri schémy:

Matching Scheme – dostupná pre všetky juhoafrické malé a stredné podniky s menej ako 200 zamestnancami, ročným obratom menším ako 51 mil. ZAR, pôsobiace vo výrobnjej sfére a projektoch v oblasti informačných technológií. Grant môže byť udelený vo výške 50% až 75% priamych nákladov, max. 1,5 mil. ZAR za projekt, pričom percentuálna výška grantu sa zvyšuje nasledovne: ak má podnik 25 %-50 % čiernych akcionárov alebo ak viac ako 50 % akcionárov sú ženy alebo invalidi, grant = 65 %. Pri viac ako 50 % čiernych akcionárov je grant až 75 %. Partnership Scheme – podmienené dodatočné preplatenie až 50 % priamych nákladov (min. 1,5 mil. ZAR/projekt) po úspešnej realizácii projektu a uvedení výrobku/služby na trh. Product

Process Development Scheme – všetky malé a mikro podniky (do 50 zamestnancov, ročný obrat do 13 mil. ZAR, aktíva 5 mil. ZAR) pôsobiace vo výrobnjej sfére alebo vo sfére informačných technológií. Grant môže byť udelený vo výške 50 až 85 % priamych nákladov, max. 0,5 mil. ZAR za projekt, pričom percentuálna výška grantu sa zvyšuje nasledovne: ak má podnik 25%-50% čiernych akcionárov alebo ak viac ako 50% akcionárov sú ženy alebo invalidi, grant = 75 %. Pri viac ako 50% čiernych akcionárov je grant až 85 %.

Technology and Human Resources for Industry Programme (THRIP) – Technológie a ľudské zdroje pre priemyselné programy, podpora výskumného a technologického rozvoja a zvyšovanie kvality a množstvo ľudských zdrojov. Podporuje projekty v oblasti vedy, inžinierskeho a technologického výskumu, ktorých cieľom je zdokonaľiť technológie. Prispieva do výšky 30 – 50% fondu investovaného spoločnosťou vo výskumných projektoch. Zastrešuje ho Národná výskumná nadácia (National Research Foundation, NRF), zriadená Ministerstvom vedy a techniky JAR. Projekty v rámci THRIP sa zameriavajú na rozvoj ľudských zdrojov, výber technologického zamerania sa ponecháva na účastníkov priemyselného sektora a ich partnerov.

Innovation Fund (IF) – Inovačný fond, spadá tiež pod Ministerstvo vedy a techniky JAR a podporuje technologické inovácie v rámci výskumu a medzisektorovú spoluprácu. Poskytnúť ho možno všetkým podnikom vo všetkých sektoroch v rámci programov a) Technology Advancement Programme, b) Missions in Technology Programme, c) Patent Support Fund, d) Seed Fund, e) Patent Incentive Fund. Maximálna výška grantu je limitovaná na 15 mil. ZAR počas trojročného obdobia.

Stimuly pre rozvoj podnikania a podnikov:

Automotive Investment Scheme (AIS) – program zameraný na rozvoj automobilového priemyslu, ktorý poskytuje stimuly pre výrobcov ľahkých motorových vozidiel a komponentov. Grant vo výške 20-30% investičných nákladov.

Location film and television production incentive – program zameraný na prilákanie veľkých zahraničných filmových a televíznych produkcií.

Stimuly pre zvýšenie konkurencieschopnosti:

Manufacturing Competitiveness Enhancement Programme (MCIP) – najnovší program zameraný na zvýšenie konkurencieschopnosti priemyselnej výroby v JAR a udržania a tvorby pracovných miest. Počas nasledujúcich troch rokov má program poskytnúť rôzne druhy stimulov do výšky 5,8 miliardy randov (približne 420 miliónov eur).

Black Business Supplier Development Programme (BBSDP) – stimuly pre spoločnosti, kde je čiernačasť populácie majoritným vlastníkom, majú ročný obrat medzi 500 tis. a 35 mil. ZAR, majú prevažne čierny manažment tím a aspoň ročnú existenciu. Program poskytuje grant do výšky 1 mil. ZAR.

The Co-operative Incentive Scheme (CIS) – podpora združených spoločností s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti, efektivity a efektívnosti nákladov.

Clothing and Textile Competitiveness Programme (CTCP) a Clothing and Textile Competitiveness Improvement Programme (CTCIP) – program na podporu zvýšenia konkurencieschopnosti juhoafrického textilného a odevného priemyslu až do výšky 75% investičných nákladov.

Jobs Fund – kofinancovanie projektov štátneho aj privátneho sektora s cieľom tvorby nových pracovných miest.

Exportné stimuly:

Export Marketing & Investment Assistance Scheme (EMIA) – schéma marketingovej a investičnej pomoci exportu, slúži ako podpora juhoafrickým exportérom pri hľadaní nových zahraničných trhov pre svoje produkty a ako podpora pri príleve PZI.

Sector Specific Assistance Scheme – schéma pomoci pre rôzne odvetvia, slúži na rozvoj nových exportných trhov a rozširovanie exportnej bázy konkrétnych priemyselných odvetví a na zvýšenie podielu malých a stredných podnikov a spoločností BEE na exporte. Poskytovaná v podobe grantu do výšky 50 – 80% nákladov na projekt, ktorý podporuje odvetvie priemyslu ako celok, teda inzercia, marketing, účasť na výstavách a pod. Steel Rebate – dotácie na oceľ, slúžia na podporu rozvoja priemyslu s pridanou hodnotou – na exportnú expanziu oceliarskeho priemyslu, zvýšenia ziskov zo zahraničnej meny a podporu zvyšovania pracovných príležitostí.

Motor Industry Development Programme (MIDP) bol od 1. januára 2013 nahradený Automotive Production and Development Programme (APDP) – program rozvoja automobilového priemyslu, podpora výrobcov formou znižovania dovozných ciel. Program umožňoval bezcolný dovoz automobilových súčiastok a komponentov ako kompenzáciu rovnakého objemu vývozu hotových automobilov alebo náhradných dielov. JAR je exportnou základňou najmä pre trhy s pravostranným riadením (V. Británia, Austrália, Japonsko, Malajzia, atď.). Program významným spôsobom stimuloval prílev zahraničných investícií a v súčasnosti JAR využíva pre montáž svojich automobilov množstvo svetových výrobcov (Daimler-Chrysler, BMW, Fiat, Toyota, Nissan, Iveco a ďalší). Od 1. januára 2013 bude nahradený.

Customs Rebate and Drawback Provisions – colné úľavy a vratky ciel, slúžia na podporu výroby a exportu juhoafrických tovarov a čerpajú ich dovozcovia, vývozcovia aj producenti. Poskytujú sa vo forme preplatenia ciel na dovezené tovary, suroviny a súčiastky používané vo výrobe tovarov, určených na export alebo pre domáci trh.

Industrial Development Zone (IDZ) – priemyselné rozvojové zóny, podporujú výrobný sektor a zvyšujú konkurencieschopnosť exportu JAR. Výhody poskytované IDZ plynú pre všetky firmy, nachádzajúce sa v nich. Výrobcovia z IDZ majú záruku na vrátenie cla na importované tovary, suroviny a súčiastky nevyhnutné pre výrobu alebo montáž výrobkov, určených na export. Sú zónami spojenými s medzinárodným letiskom alebo prístavom, kontrolovaným územím, tzv. Customs Secured Area (CSA), oslobodenými od daní, DPH a dovozných ciel na stroje a majetok. JAR má 4 IDZ – COEGA a East London vo Východnom Kapsku, OR Tambo International Airport IDZ v provincii Gauteng a Richards Bay v provincii KwaZulu-Natal. IDZ slúžia ako územia pre zriadenie strategickkej investície a spojením s miestnym priemyslom sa dosahuje optimalizácia využívania existujúcej infraštruktúry a generuje zamestnanosť.

Value Added Tax (VAT) Export Incentives – podpora exportu úľavou na DPH, výhody z nich čerpajú všetci predajcovia, ktorí sú v JAR registrovaní ako platcovia dane.

Stimuly na podporu trvalo udržateľného rozvoja:

DEG Public Private Partnership (PPP)- program, ktorý podporuje projekty zamerané na investície, transfer know-how a technológií, vzdelávanie zamestnancov a pod., pokiaľ ide o spoločnosti spolupracujúce so spoločnosťami v EÚ, Nórsku a Švajčiarsku. Program pokrýje max. 50% nákladov jednotlivých aktivít, pričom nemôže prekročiť 200 tis. eur na projekt.

Ďalšie stimuly sa týkajú konkrétnych priemyselných odvetví, predovšetkým potravinárskeho, chemického, filmového, textilného a odevného priemyslu, ako aj ťažobného, papierenského a dopravného priemyslu a zdravotníctva.

c) Verejné obstarávanie

Účasť na verejných súťažiach upravuje **Zákon o verejných súťažiach** (State Tender Board Act). Verejné súťaže sú v JAR zverejňované prostredníctvom Štátnej rady pre verejné súťaže (State Tender Board) v tzv. **Štátnom vestníku verejných súťaží** (State Tender Bulletin) ako aj v niektorých periodikách. Vestník je uverejňovaný aj na internetových stránkach ministerstva financií pod adresou www.treasury.gov.za, heslo State Tender Board. Na tejto stránke je okrem bulletinu zverejnená aj príslušná dokumentácia pre účasť na tendri a zoznam výhercov jednotlivých tendrov. Tendre sa vyhodnocujú bodovým systémom, pričom uchádzač môže dosiahnuť 80 až 90 bodov za cenu a a technické parametre a 10 až 20 bodov za splnenie podmienok vládneho programu BBEE (zapojenie čiernych obyvateľov do podnikových procesov a ich podiel na majetku uchádzača). Tendre bývajú niekedy publikované v krátkom časovom predstihu, čo neposkytuje dostatočný priestor na adekvátnu reakciu. Podstatným faktorom, ovplyvňujúcim úspešnosť vo verejných súťažiach, je aj vysoká miera korupcie štátnych úradníkov.

Slovenské podnikateľské subjekty nemajú v krajine efektívne zastúpenie, a preto sú často závislé na spolupráci so ZÚ, ktorý im je nápomocný pri presadzovaní sa na miestnom trhu. Dôležité je snažiť sa o nadviazanie vzťahov s domácimi spoločnosťami, alebo vplyvnými kruhmi, ktoré detailne poznajú prostredie a organizáciu tendrových konaní. Skutočnosťou je, že bez vplyvného domáceho zástupcu je úspešná účasť v tendry len málo pravdepodobná. Otázky týkajúce sa účasti na verejných súťažiach je potrebné adresovať na: State Tender Board Chief Directorate Private Bag X 115, Pretoria.

Donedávna bolo verejné obstarávanie realizované skôr na ad-hoc báze ako na báze strategickej. Neexistovali žiadne stredno- a dlhodobé plány, tendre poskytovali malé cenové výhody a limitované využitie domácej sily. Nový priemyselný akčný plán juhoafrickej vlády na rok 2011/12 signalizoval záväzok prepracovať politiku verejného obstarávania, jej legislatívu a prax s cieľom identifikovať kľúčové oblasti verejného obstarávania, sformulovať dlhodobé plány, zrevidovať Preferential Procurement Policy Framework Act za účelom zlúčenia politiky BBEE a udržateľného priemyselného rozvoja. Ako kľúčové oblasti boli identifikované zelený priemysel, spracovanie poľnohospodárskych produktov, spracovanie kovov a dopravný priemysel.

d) Zmluvná základňa

Revízia dvojstrannej zmluvnej základne medzi SR a JAR po bývalej ČSFR bola ukončená. Výmenou nôt ZÚ Pretória a MZV JAR z 5.6.2000, resp. 15.6. 2000 bola potvrdená platnosť všetkých dvojstranných zmluvných dokumentov platných medzi ČSFR a JAR k 31.12.1992 s výnimkou Dočasnej obchodnej dohody medzi Republikou československou a Juhoafrickou úniou (výmena nôt - Kapské mesto, 27.1.1937) a Dohody medzi vládou Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a vládou Juhoafrickej republiky o zrušení vízovej povinnosti pre držiteľov diplomatických a služobných pasov (Pretória, 29.10.1991), pri ktorých bolo konštatované ukončenie ich platnosti na základe iných právnych skutočností (nahradením novými zmluvami).

V súčasnosti platia medzi JAR a SR nasledovné zmluvné dokumenty:

1. Zmluva medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o **právnej pomoci vo veciach občianskych** (Londýn, 11.november 1924);
2. Zmluva medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o **vzájomnom vydávaní zločincov** (Londýn, 11.november 1924);
3. Protokol k Zmluve medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska o vzájomnom vydávaní zločincov (Londýn, 4. jún 1926);
4. Dodatokový dohovor o **civilnom konaní súdnom** medzi Republikou československou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Írska; (Praha, 15. február 1935);
5. Protokol o **plánovanej spolupráci vo vojenskej oblasti** medzi MO SR a MO JAR (Bratislava, 27. jún 1995);
6. Protokol o **spolupráci v oblasti obrany** medzi MO SR a MO JAR (Bratislava, 7. júl 1997).
7. Dohoda medzi vládou SR a vládou JAR o spolupráci v oblasti umenia a kultúry (Kapské mesto, 28. máj 1998);
8. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Juhoafrickou republikou o **zamedzení dvojakého zdanenia a zabránení daňového úniku v odbore daní z príjmov** (Kapské Mesto, 28.máj 1998)
9. Memorandum o porozumení medzi Ministerstvom hospodárstva SR a Ministerstvom obchodu a priemyslu JAR o **zriadení Spoločnej rady pre hospodársku spoluprácu** (Pretória, 14. jún 2005);
10. Dohoda medzi vládou SR a vládou JAR o **vedecko-technickej spolupráci** (Pretória, 15. máj 2006);
11. Memorandum o **spolupráci medzi MZV SR a MZV JAR** (Bratislava, 11. jún 2007);
12. Dohoda medzi vládou SR a JAR o **zrušení vízovej povinnosti pre držiteľov diplomatických pasov a služobných pasov** (Kapské mesto, 7. november 2007).

V súvislosti so vstupom SR do EÚ slovenská strana k 1. októbru 2003 jednostranne vypovedala medzivládnu slovensko-juhoafrickú dohodu o bezvízovom styku medzi SR a JAR z roku 1996. Od 1.10. 2003 SR uplatňuje bežný vízový režim voči občanom JAR, pričom juhoafrická strana naďalej zachováva bezvízový styk pre slovenských občanov s pobytom v JAR do 30 dní. V rámci harmonizácie slovenskej legislatívy a medzinárodných dohôd SR s právom EÚ v rámci bilaterálnej zmluvnej základne SR – JAR v novembri 2003 slovenská strana notifikovala ukončenie platnosti dvojstrannej obchodnej dohody z roku 1991 a vo februári 2004 jednostranne vypovedala dohodu z roku 1924 o prístupe niektorých britských domínií k dohode ČSR a Veľkej Británie, týkajúcej sa vzoriek obchodných cestujúcich.

Rozpracované zmluvné dokumenty:

1. Medzivládna dohoda o **leteckých službách** – v zmysle žiadosti MDPaT SR bol v máji 2005 odovzdaný juhoafrickej strane (MD JAR) návrh tejto dohody na ďalšie posudzovanie. Juhoafrický rezort dopravy odpovedal v auguste 2007. Následne bol zaslaný protinávrh MDPaT SR a bolo navrhnuté uskutočniť ďalšie kolo rokovaní v Bratislave v r. 2008. Pre nezáujem oboch strán nebol v tejto záležitosti zaznamenaný žiadny pokrok.
2. Medzivládna dohoda o **podpore a vzájomnej ochrane investícií** – expertné konzultácie k pôvodnému návrhu textu dohody boli od roku 1995 zastavené vzhľadom na prípravu SR na členstvo v EÚ. Nový návrh textu dohody bol JAR notifikovaný na základe pokynu MEPO 11. augusta 2006 s návrhom uskutočniť nové kolo rokovaní v druhej polovici 2006. MZV JAR neskôr informovalo a ministerka ZV JAR počas návštevy SR v júni 2007 potvrdila, že gestor Ministerstvo obchodu a priemyslu JAR (DTI) pozastavilo rokovania o dohodách tohoto typu na neurčito. Náместník ministra (v súčasnosti už minister) obchodu a priemyslu JAR Rob Davies počas 3. zasadnutia Spoločnej rady pre hospodársku spoluprácu medzi JAR a SR v Pretórii 26.2.2009 informoval delegáciu MH a MF SR, vedenú štátnym tajomníkom MH SR Petrom Žigom o tom, že existujúce dohody s krajinami EÚ v ich súčasnom znení zvyhodňujú zahraničných investorov a umožňujú im vznášať neoprávnené nároky voči

JAR. Uviedol tiež niekoľko príkladov „zneužitia“ týchto dohôd na nárokovanie odškodného pre európskych investorov v prípadoch, za ktoré štát nemôže a ktoré podľa názoru DTI majú byť záležitosťou napríklad poistenia. V roku 2012 bola jednostranne juhoafrickou vládou vypovedaná dohoda o ochrane investícií Belgicku a Luxembursku a plánuje sa ďalšie vypovedanie platnosti tejto dohody ostatným krajinám EÚ. Posledné dva roky prebiehajú rokovania medzi JAR a EÚ o budúcom postupe pri vzájomnej ochrane investícií v zmysle navrhovaného investičného zákona.

III. INVESTÍCIE, ENERGETIKA, VEDA A VÝSKUM

a) Priame zahraničné investície:

Celková výška PZI v JAR v roku 2018 bola takmer 98,6 mld. ZAR (cca 6,5 mld. EUR). Najväčšími investormi v JAR sú Veľká Británia, Holandsko, Belgicko, USA, Nemecko Čína. V JAR je registrovaných niekoľko stoviek amerických spoločností, pričom najviac ich spadá do rezortu telekomunikácií a IT a špecializovaných služieb. Ďalšie spoločnosti pôsobia v oblasti finančných služieb, vo farmaceutickom, automobilovom, chemickom, gumárenskom, strojárskom, potravinárskom a polygrafickom priemysle. Viacero amerických spoločností podniká v JAR v oblasti dopravy. Najväčšie investície zo strany USA realizovali spoločnosti Dow Chemicals, SBC Communications, Coca-Cola, Caltex, Salem, McDonalds, Levi Strauss, Nike, Microsoft, Hewlett-Packard, Dell a IBM, Ford, Caterpillar, Goodyear, GE a ďalšie. Ďalšími významnými investormi sú Nemecko (automobilky Metrcedes-Benz, BMW Volkswagen), Veľká Británia (Lonrho Plc., Billiton), Švajčiarsko (Credit Swiss First Boston, Nestlé, Ciba Geigy, Movenpick Hotels & Resorts, Japonsko (Nissan Diesel, Toyota Motor Corporation, Bridgestone, Mitsubishi), Francúzsko (Lafarge, Total, Alcatel, Michelin, Rhone Poulenc), Taliansko (Airporti di Roma, Del Monte Foods, Fiat), Kanada (Placer Dome) a Dánsko (AP Moller) a stále aktívnejšia Čína (Standard Bank, energetika, ťažobný priemysel, stavebníctvo).

Na podporu priamych zahraničných investícií bola založená Medzinárodná investičná rada (International Investment Council), ktorá sa schádza dvakrát ročne a hodnotí ekonomický rozvoj krajiny s vytýčením krokov pre zlepšenie investičného prostredia v JAR. Členmi rady sú predstavitelia juhoafrických pobočiek medzinárodných spoločností a predstavitelia vlády JAR na čele s prezidentom, ministrom obchodu a priemyslu, a ministrom financií. Podmienky pre zahraničné investície sú však zatiaľ pomerne priaznivé. Devízové obmedzenia pre zahraničné subjekty boli zrušené, takže možno voľne investovať v JAR alebo spätne vyviezť svoj investičný majetok. Zahraniční investori môžu na financovanie svojich priamych zahraničných investícií bez obmedzenia využívať úvery v juhoafrických bankách, avšak pri zachovaní pomeru vlastných a úverových prostriedkov 1:1. Zahraničné právnické osoby môžu bez obmedzenia nakupovať a predávať pozemky a nehnuteľnosti. Prevody aktív na zahraničné právnické osoby však môžu byť len za primeranú trhovú cenu a akýkoľvek prepis práv sa môže urobiť až po zaplatení zmluvnej ceny. Finančné inštitúcie JAR môžu povoliť prevod zisku a dividend do zahraničia, pokiaľ zahraničný subjekt nie je nadmerne úverovo zafarazený z domácich zdrojov.

Investície JAR v SR

V 1997 kúpil juhoafrický pivovarský gigant SAB (South African Breweries Ltd., súčasť skupiny SABMiller) východoslovenský pivovar Šariš a.s., a neskôr aj Topvar, a.s. V októbri 2015 však SAB uskutočnila fúziu s belgicko-brazílskou pivovarníckou skupinou Anheuser-Busch InBev (AB InBev), čím dosiahli tretinový podiel na svetovom trhu s pivom. Juhoafrický koncern **Mondi**, dnes už bývalý člen nadnárodnej skupiny AngloAmerican, kúpil v júli 2000 prostredníctvom svojej rakúskej dcérskej spoločnosti Neusiedler za 80 miliónov USD 50% akcií podniku Severoslovenské celulóžky a papierne (SCP) Ružomberok, najväčšieho slovenského výrobcu a vývozcu papiera. Táto akvizícia bola zatiaľ najväčšou investičnou aktivitou JAR v SR.

Juhoafrická spoločnosť Ster-Kinekor investovala v roku 2000 prostredníctvom londýnskej dcérskej spoločnosti Ster-Century Europe do výstavby bratislavského kinocentra v nákupnom a zábavnom stredisku POLUS. V marci 2002 však Ster-Kinekor predala svoju sieť multikín v strednej Európe (SR, ČR a MR), čím sa táto investícia dostala do rúk dvoch amerických filmových štúdií Paramount Pictures a Universal Studios.

Medzi relatívne nové investície JAR na Slovensku patrí investícia juhoafrickej predovšetkým potravinárskej a gastronomickej spoločnosti **Bidvest**, ktorá vstúpila na stredoeurópsky trh v roku 2009 po akvizícii spoločnosti Nowaco Group a v roku 2012 vznikla spoločnosť Bidvest Slovakia premenovaním spoločnosti Nowaco. Dnes je táto spoločnosť najväčším distribútorom mrazených, chladených a čerstvých potravín i nepotravinárskeho tovaru na Slovensku. Je partnerom pre viac ako 10 000 gastronomických prevádzok a 4 500 maloobchodných predajní v celej Slovenskej republike, ktorým dodáva nielen široký sortiment potravín, ale aj drogistický tovar a technologické vybavenie. Ďalej juhoafrický mediálny a internetový konglomerát **Naspers** kúpil prostredníctvom scojej dcérskej spoločnosti MIH Allegro väčšinový podiel v Netretail Holdingu, ktorý prevádzkuje online obchody na Slovensku, ale aj v susednom Poľsku a Česku. Naspers prostredníctvom dcéry MIH Allegro chce zlepšiť služby poskytované klientom v oblasti elektronického nakupovania. V tomto roku otvoril na Slovensku svoje prvé predajne aj juhoafrický reťazec **Pepco**, ktorý okrem oblečenia a obuvi ponúka aj textil a doplnky do domácnosti a kúpeľne za diskontné ceny. Po prvom obchode v Žiline boli otvorené ďalšie obchody po celom území Slovenska. Pepco patrí do holdingu Pepkor, investičnú spoločnosť z Juhoafrickej republiky a pod Pepkor patria značky ako PEP, Ackermans, Best&Less, Dunns, Shoe City a John Craig. Vo svete má 2 800 obchodov a zamestnáva 27 tisíc ľudí. V roku 2013 realizovala investíciu na Slovensku aj juhoafrická realitná investičná spoločnosť **New Europe Property Investments** (NEPI), ktorá kúpila žilinský Aupark, pričom hodnota transakcie bola 87,5 mil. eur. Novým vlastníkom nákupného centra Aupark Košice, kancelárskej budovy Aupark Tower Košice a pripravovaného projektu Malinovského kasární v hodnote približne 165 mil. eur sa od 12. februára 2015 tiež stala spoločnosť NEPI.

Slovensko do roku 2018 nerealizovalo v JAR žiadnu významnú priamu investíciu ani akvizíciu. V októbri 2014 navštívila JAR slovenská delegácia v oblasti poľnohospodárstva vedená HK JAR Milanom Lopašovským, ktorá má záujem investovať v JAR do výroby prírodného hnojiva, pôdneho zlepšovača. V krajine pôsobí jeden spoločný podnik s názvom EARLS BRICS zaoberajúci sa výrobou ekologických tehál. Tento bol vytvorený medzi slovenskou spoločnosťou IPP Daxner a juhoafrickou spoločnosťou MILES. Výstavba závodu na výrobu ekologických tehál pri Durbane a následné spustenie výroby sa už dlhší čas odkladajú. Ďalšou rozpracovanou investíciou je slovensko-maďarský projekt na získanie energie z použitých pneumatík prostredníctvom pyrolýzy. Pobočky si v JAR otvorilo niekoľko slovenských firiem (napr. MicroStep). Konzultačno—technologická spoločnosť v oblasti solárnych riešení GeoModel Solar zase nadviazala úzku spoluprácu s Univerzitou v Stellenboschi a so štátnou energetickou spoločnosťou ESKOM, ktorej poskytuje konzultačné služby v oblasti strategického plánovania využívania slnečnej energie. Tiež vytvorila partnerstvo s juhoafrickou spoločnosťou Geosun.

b) Energetická politika krajiny

Energetický mix

Energetika je jednou z prioritných tém juhoafrickej vlády, ako aj juhoafrickej spoločnosti. Vláda v najbližších piatich rokoch plánuje investovať do budovania energetickej infraštruktúry 343 miliárd randov (okolo 34 miliárd eur). JAR má veľké ložiská uhlia, obmedzené vodné zdroje na výrobu elektriny a jednu jadrovú elektrárňu Koeberg postavenú v roku 1984. Približne 90% elektriny v JAR je vyrobenej z uhoľných elektrární, pričom energetický priemysel tvorí približne 15% celkového HDP krajiny a poskytuje zamestnanie okolo 250 tis. obyvateľov JAR. JAR je najväčším exportérom elektriny na africkom kontinente. Dodávky energie

zabezpečuje predovšetkým štátny monopol Eskom, ktorý generuje približne 60% elektrickej energie produkovanej v Afrike, pričom pokrýva približne 90% spotreby elektrickej energie v JAR. Avšak v poslednom období JAR čelí vážnej energetickej kríze, v krajine sú výpadky energie, resp. cielené odstávky energie v jednotlivých častiach krajiny na dennom poriadku. Situácia sa výrazne zhoršila počas juhoafrickej zimy (jún-september 2015).

Štátny podnik **Eskom** je hlavným zásobovateľom elektrickou energiou v JAR, má takmer monopol na výrobu a distribúciu elektriny v JAR. Zásobuje krajinu približne 40 tis. MW energie vygenerovanej predovšetkým uhoľnými elektrárnami (27). Okrem uhoľných elektrární Eskom vlastní jadrovú elektráreň Koeberg, dve zariadenia s plynovými turbínami, dve klasické vodné elektrárne a dve prečerpávacie stanice. Spoločnosť tiež prevádzkuje národnú prenosovú sústavu. Veľký počet uhoľných elektrární v JAR je zodpovedný za obrovské množstvo emisií skleníkových plynov. V tomto dôsledku vláda investovala do výskumu o „čistom uhľí“. Napriek plánu JAR znížiť počet uhoľných elektrární Eskom momentálne buduje dve **uholné elektrárne**, ktoré počas ich 40-tich rokov života budú poskytovať aj výskumné možnosti v oblasti splyňovania uhlia, zachytávania CO₂ a „čistého uhlia“. V poslednom období však Eskom čelí vážnym finančným a štrukturálnym problémom, ktoré sú reflektované čoraz v častejších výpadkoch elektrickej energie.

Na jednej strane v dôsledku značnej industrializácie JAR v posledných dvoch desaťročiach, výrazne vzrástol dopyt po elektrickej energii. Na druhej strane v dôsledku vysokých emisií produkovaných JAR jej uhoľnými elektrárnami, čoraz viac rastie tlak na JAR na zníženie počtu uhoľných elektrární v JAR. Z tohto dôvodu vláda prijala integrovaný plán využívania zdrojov (**integrated resource plan**, IRP), ktorý zakladá inštitucionálny a finančný rámec budúcej energetickej politiky JAR zameranej na diverzifikáciu jej energetického mixu vrátane jadrovej energie, lepšieho využívania obnoviteľných zdrojov energie a investovania do nových technológií na získavanie a uskladňovanie „čistého uhlia“. **Národný rozvojový plán** si dáva za cieľ poskytnúť prístup k elektrine 90% juhoafrickej populácie (dnes má prístup približne 75%).

Počas COP17 v Durbane sa JAR zaviazala zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov na tvorbe elektrickej energie. Do roku 2030 by veterné elektrárne mali produkovať 8000 MW. Do konca roku 2014 by v JAR malo byť namontovaných jeden milión solárnych systémov, v súčasnosti však môžeme povedať, že ide o nereálnu ambíciu. Vodné zdroje v JAR predstavujú len veľmi limitovaný potenciál na výrobu elektriny (ročné zrážky len okolo 500 mm), avšak biomasa a skládkový plyn majú obrovský potenciál na zvýšenie energetickej bezpečnosti JAR. Okrem toho JAR plánuje zabezpečiť medzi rokmi 2023 – 2030 9 600 MW elektriny pochádzajúcej z jadrových elektrární. Podnikateľská komunita je ale skeptická, pokiaľ ide o naplnenie nového ekologického energetického plánu, nakoľko to robí tlak na viaceré priemyselné odvetvia (napríklad plánované uvalenie uhlíkovej dane).

Podiel energetických nosičov na celkovej spotrebe energií (v percentách):

	2014
Zemný plyn	2%
Ropa	19%
Uhlie	67%
Jadrové zdroje	2%
Obnoviteľné zdroje energie (biomasa, hydro, solárne zdroje)	10%

Podiel na celkovej výrobe elektrickej energie (v percentách):

	2014
Tepelné elektrárne	92%

Jadrové elektrárne	4%
Obnoviteľné zdroje energie	4%

Energetická bezpečnosť JAR

Po nedávnych výpadkoch v dodávkach elektrickej energie v JAR, energetická bezpečnosť, najmä potreba zabezpečiť spoľahlivé, rozšírené a cenovo dostupné zdroje, sa stala jednou z hlavných priorít vlády v JAR a celom regióne. Energetická bezpečnosť krajiny je narušená, nakoľko energetický sektor bol v JAR a celom regióne vyhradený monopolným štátnym podnikom. Tento prístup nie je optimálny, nakoľko orgány štátnej správy plánujú iba vo svojej geografickej pôsobnosti, energetické zdroje nerešpektujú hranice jednotlivých štátov, čo podčiarkuje význam regionálnej energetickej integrácie. Značný obchod s elektrinou už funguje medzi jednotlivými členskými štátmi SADC prostredníctvom *South African Power Pool*.

JAR je pod obrovským tlakom znížiť emisie uhlíka a zároveň zabezpečiť stabilné dodávky elektriny rastúcemu počtu a veľkosti podnikov v JAR, ako aj všetkým vrstvám obyvateľstva a zároveň slúžiť ako vzor ostatným krajinám v regióne. JAR urgentne potrebuje diverzifikovať svoj energetický mix a zahrnúť do neho vo väčšej miere obnoviteľné zdroje. Avšak JAR, ako aj celému regiónu chýba adekvátna politika, ktorá by urýchlila vývoj nízko emisných technológií. Je potrebné sformulovať a prijať jasné a transparentné regulačné rámce, ktoré odstraňujú prekážky pre investorov a dodávateľov elektriny pochádzajúcej z obnoviteľných zdrojov energie.

Väčšina okolitých krajín je závislá od dodávok elektrickej energie z JAR. V prípade nedostatku energie v JAR tým utrpia aj okolité štáty. Štátny monopol Eskom dodáva elektrinu Lesothu, Eswatini, Botswane, Namíbiu, Mozambiku a Zimbabwe. Tieto majú za cieľ v najbližších rokoch zmierniť svoju závislosť na elektrine z JAR vybudovaním elektrární. Jednou z takýchto elektrární bola plynová elektrárňa v botswanskej Orape, ktorú budovala slovenská firma Istroenergo Group a ktorá bola slávnostne otvorená v októbri 2011. Zambia so značnými vodnými zdrojmi je po JAR druhým najväčším exportérom elektrickej energie v Afrike. Sankcie voči Iránu uviedli JAR do ťažkej pozície, nakoľko JAR dovážala 29% svojho dovozu ropy z Iránu a mnohé juhoafrické rafinérie boli špeciálne vybudované na spracovanie iránskej ropy.

Splnenie ambiciózneho **integrovaného plánu zdrojov** (Integrated Resource Plan, IRP) JAR by znamenalo strategický posun smerom k **obnoviteľným zdrojom energie**, predovšetkým veternej a solárnej, v juhoafrickom energetickom mixe a to nielen v zmysle zdrojov, ale aj v zmysle diverzifikácie dodávateľov elektrickej energie v JAR pridaním nezávislých poskytovateľov a prelomením monopolu firmy Eskom. V tomto prípade by uhlie aj naďalej ostalo primárnym zdrojom energie, avšak jeho podiel na energetickom mixe krajiny by sa znížil v prospech obnoviteľných zdrojov, nukleárných a plynových elektrární. Avšak na uskutočnenie tohto plánu vláda potrebuje zabezpečiť finančné krytie od viacerých zdrojov. Pokiaľ ide o obnoviteľné zdroje, plánuje sa výstavba nového solárneho parku v Uppingtone o výkone 5 000 MW a dva projekty firmy Eskom, a to solárna elektrárňa a veterná elektrárňa, obe o výkone 100 MW.

Najvýznamnejšími uchádzačmi o výstavbu elektrární v JAR sú najmä francúzska spoločnosť Areva, americký Westinghouse (majoritným vlastníkom je Toshiba), druhý najväčší čínsky jadrový developer China Guangdong Nuclear Power Corp., ktorý ponúka dodávku 1GW reaktora druhej generácie do roku 2020 a ďalších troch do 2024. Významným uchádzačom je aj juhokórejský Kepco. O účasť na projektoch rozvoja jadrovej energetiky by sa mohol reálne uchádzať Výskumný ústav jadrových elektrární VUJE Trnava, ktorý v tejto oblasti pôsobí v rade krajín samostatne, alebo sa zúčastňuje na projektoch pod hlavičkou Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vo Viedni. V druhom polroku 2014 JAR podpísala rámcové dohody s Ruskom, Čínou a Francúzskom ohľadom plánovanej výstavby jadrových elektrární v JAR.

Podiel dovozu na celkovej spotrebe energií (Netto Import):

	2014
Zemný plyn	1,3%
Ropa	17,1%
Uhlie	0%
Jadrové zdroje	2%

JAR nedováža uhlie vôbec, zemný plyn (3,5 mld. m³) a jadrové palivo sa do JAR dovážajú v plnej miere. Ropa sa produkuje z uhlia v juhoafrickej spoločnosti Sasol a časť sa aj dováža (551 400 bbl/deň). JAR tiež vyrába propán bután, čo síce nie je zemný plyn, ale používa sa ako náhrada za zemný plyn. Import energie do JAR sa podľa World Bank pohybuje v zápornej hodnote na úrovni -11,52%, čo znamená, že JAR je net exportérom energie.

c) Veda, výskum a vývoj, inovácie

Túto oblasť má vo svojej kompetencii Ministerstvo vedy a techniky (DST) a čiastočne aj Ministerstvo obchodu a priemyslu (DTI). Náklady na vedu a výskum sa za posledných šesť rokov viac ako zdvojnásobili a stále vykazujú graduálny rast. JAR sa snaží, aby sa tieto výdavky do roku 2018 zvýšili na 2% HDP. Jednou z priorít je podpora inovácií, na ktorých podporu sa v posledných dvoch rokoch alokovalo približne 1,1 mld. ZAR. Okrem priamej finančnej podpory umožňuje štát daňovým subjektom rôzne daňové úľavy pri investíciách do R&D. Najväčšia časť rozpočtu je alokovaná na rozvoj ľudského kapitálu – takmer polovica celkového rozpočtu na vedu a výskum.

Základom politického rámca v tejto oblasti je **národná výskumná a rozvojová stratégia** (National Research and Development Strategy) z roku 2002 a **desaťročný inovačný plán** z roku 2007. V júni 2011 DST ukončilo desaťročný globálny výskumný plán, ktorého cieľom bolo lepšie pochopenie globálnych environmentálnych zmien a navrhnutie postupu pri klimatických zmenách.

Ministerstvu vedy a techniky podliehajú agentúry TIA - **Technology Innovation Agency** (Agentúra pre technologické inovácie) a NRF – **National Research Foundation** (Národná nadácia pre výskum). TIA bola založená v roku 1999 a jej úlohou je najmä zavádzať výsledky R&D JAR do praxe (t.j. transformovať ich do komerčných produktov a služieb), stimulovať rozvoj technologicky zameraných (súkromných aj štátnych) podnikov a mobilizovať ľudský potenciál pre inovácie. NRF bola založená v r.1998 na podporu výskumu najmä na úrovni vyšších vzdelávacích inštitúcií. Obe môžu v súlade s rozhodnutiami svojich Rád poskytovať finančnú a inú pomoc na podporu technologických inovácií. TIA môže aj zakladať spoločnosti s cieľom vyvinúť alebo využiť technologické inovácie, poskytovať právnu ochranu, nadobúdať práva k inováciám alebo ich postupovať ďalším osobám, atď. (svojím zameraním a činnosťou má bližšie k podnikateľskej strane spektra výskumu a vývoja, NRF k akademickej).

NRF dohliada na tieto národné výskumné centrá:

- South African Astronomical Observatory
- Hartebeesthoek Radio Astronomy Observatory
- South African Institute for Aquatic Biodiversity
- South African Environmental Observation Network
- National Zoological Gardens
- iThemba Laboratory for Accelerator-Based Sciences (iThemba Labs).

V júni 2011 bola otvorená vládna agentúra pre správu duševného vlastníctva (National Intellectual Property Management Office), ktorá má zabezpečiť ochranu duševného vlastníctva v JAR a podporiť R&D aktivity v krajine.

V oblasti vedy a výskumu JAR dominuje najmä v oblasti astronómie a nukleárnej medicíny. V máji 2012 bola JAR spolu s Austráliou vyhlásená za krajinu, ktorá bude tvoriť jadro Square Kilometre Array (SKA) rádioteleskopu. Tomu predchádzalo viacero iniciatív, ktorými JAR chcela preukázať svoju pripravenosť na zverenie tohto projektu. JAR má k dispozícii aj centrum nukleárnej medicíny, ktoré jednak plní výskumné účely a na druhej strane slúži na liečbu rakoviny (je lokalizované v provinciách Gauteng a Západné Kapsko). V tomto smere by bolo vhodné nadviazať vzájomnú spoluprácu medzi JAR a SR.

V oblasti medzinárodnej spolupráce má DST uzatvorených vyše 60 medzinárodných R&D partnerstiev (napr. partnerstvo v oblasti biotechnologickej spolupráce s Fínskom. JAR získala cca 300 mil. ZAR v rámci medzinárodných grantov na podporu výskumníkov zapojených do viacerých významných projektov. Dôležitými partnermi afrického satelitného projektu sú aj Alžírsko, Keňa a Nigéria. Dôležitým partnerom je aj EÚ, s ktorým JAR vedie v oblasti vedy a výskumu dialóg o astronómii, kozmológii, energetike a humanitných vedách, ktorého reálnym výsledkom bola napríklad prvá výzva EÚ zameraná na Afriku – EU Framework Programme Africa Call. V septembri 2011 JAR tiež organizovala International Cooperation National Contact Points Conference, čo len potvrdzuje snahu JAR o spoluprácu s ostatným svetom v oblasti vedy a výskumu.

IV. ZAHRANIČNÝ OBCHOD KRAJINY

a) Dovozný a vývozný režim, obchodná prax

Hoci sa JAR v roku 1947 stala jedným zo signatárov **Všeobecnej dohody o clách a obchode** (GATT), do roku 1990 uplatňovala protekcionistické prístupy, majúce za následok uvalenie mnohých sankcií na domácu ekonomiku a následné problémy s platobnou bilanciou. Zásadný prelom v tomto prístupe nastal počas Uruguajského kola obchodných rokovaní, keď bola krajina pod tlakom svojich najvýznamnejších obchodných partnerov prinútená urobiť významné zmeny smerujúce k otvoreniu svojej ekonomiky. Podpisom dohody o založení WTO (WTO Establishing Agreement) sa JAR stala v roku 1994 jej ustanovujúcim členom.

Clá sú v Juhoafrickej republike regulované prostredníctvom zákona o **clách a poplatkoch** (Customs and Excise Act No. 91) z roku 1964, ktorý používa Harmonizovaný systém klasifikácie. Asi 20 % položiek je oslobodených od cla, na ostatné položky platia colné sadzby od 5 do 25 %. Členstvom vo WTO sa JAR zaviazala liberalizovať vonkajšie ekonomické vzťahy a postupne znižovať takmer všetky colné sadzby, viažuce sa na dovoz priemyselných výrobkov. Výška dovozných ciel na tieto výrobky bola stanovená nasledovne: 0-10% na priemyselné prvovýrobky, 10-15% na komponenty a 15-30% na priemyselné tovary s vysokou mierou pridanej hodnoty. Proces znižovania ciel prebiehal v piatich rovnomerných etapách v rokoch 1994 – 1999. Výsledkom tejto liberalizácie bolo zníženie ciel na dovoz priemyselných výrobkov v priemere o 27%.

Samostatnú kapitolu v znižovaní ciel predstavujú strategické odvetvia juhoafrickej ekonomiky ako automobilový a textilný priemysel. Vláda JAR sa v roku 1994 zaviazala znížiť dovozné clá na osobné automobily v priebehu 8 rokov zo 100% na 50% a na komponenty a náhradné diely z 50% a 30%. Vláda JAR sa iniciatívne snažila o urýchlenie tohto liberalizačného procesu

a k 1. januáru 2002 sa na dovoz osobných automobilov viazalo 40% clo, na dovoz nákladných automobilov 30% clo a dovoz komponentov a náhradných dielov podlieha 30% colnej sadzbe. Zníženie colných sadzieb na dovoz komponentov a náhradných dielov pre automobilový priemysel malo rozhodujúci význam aj pre slovenských exportérov, keďže tieto komodity predstavujú najvýznamnejšiu položku slovenského exportu do JAR. Pre oblasť textilného a odevného priemyslu sa JAR počas Uruguajského kola rokovaní GATT zaviazala liberalizovať dovozné clá v priebehu 12 ročného prechodného obdobia nasledovne. Dovoz odevov zo 100% na 45%, dovoz tkaných látok z 50% na 25%, dovoz priadze z 35% na 17,5%, dovoz vlákien z 15% na 10% a dovoz bytových textílií zo 60% na 30%. Aj v tomto sektore však vláda JAR nastolila iniciatívne vysoké tempo a dovozné colné sadzby boli znížené nasledovne: odevy 40%, bytový textil 37%, obuv 30%, vlákna 22%, priadza 15% a polyesterové vlákno 7,5%. Na základe Dohody o poľnohospodárstve (Agreement on Agriculture) liberalizovala JAR v priebehu rokov 1994-1997 významne aj agrosektor. Hlavné zmeny sa týkali odstránenia exportných subvencií, zrušenia dotácií pre domácich výrobcov a konverzie dovozných kvót na dovozné clá. V súčasnosti len minimum poľnohospodárskych komodít podlieha kontrolnému režimu pri dovoze.

Kontrolný režim sa v súčasnosti vykonáva viac-menej zo štatistických dôvodov. V 80-ych rokoch boli tri štvrtiny dovozu do JAR regulované prostredníctvom licencií. Ochrana domáceho trhu sa v súčasnosti realizuje prostredníctvom netarifných obmedzení v minimálnej miere a v súlade s praktikami iných členských štátov WTO. Niektoré dovážané výrobky (napr. liečivá, potravinárske produkty, vybrané druhy odevov či obuvi) však naďalej musia prechádzať povinnou certifikáciou cez Juhoafrický úrad pre normalizáciu SABS (South African Bureau of Standards). Vo všeobecnosti väčšinu tovarov je možné do JAR dovážať bez špeciálnych povolení, len niektoré položky dovozu vyžadujú dovozné certifikáty (napr. veterinárne produkty, mäso a mäsové výrobky, niektoré poľnohospodárske produkty a pod.). Zoznam tovarov, ktoré podliehajú dovozným povoleniam, vydáva každoročne Ministerstvo obchodu a priemyslu JAR (tzv. Import Control Programme), pričom dané licencie udeľuje Sekcia kontroly dovozu a vývozu (DTI Directorate of Import and Export). Tovary, ktoré sa nesmú do JAR dovážať, sú uvedené v špeciálnom zozname nazývanom CLPRI (Consolidated List of Prohibited and Restricted Imports). Vydávanie dovozných licencií kontroluje Medzinárodná obchodná administratívna komisia (ITAC, International Trade Administration Commission). Špecifické spotrebné dane (Excise Taxes) sa viažu na dovoz alkoholických a nealkoholických nápojov, minerálnych vôd, tabaku a tabakových výrobkov, vybrané petrochemické produkty a motorové vozidlá. Importovaný tovar podlieha 14% DPH, ktorá sa realizuje colnými orgánmi pri vstupe tovaru do krajiny.

Importér je zodpovedný za všetky colné poplatky a DPH. Juhoafrický importér musí predložiť banke faktúru a prepravnú dokumentáciu, ktorá dokazuje, že tovar bol dodaný a prešiel colným konaním. Pre colné odbavenie sa vyžaduje: obchodná faktúra, nákladný list a baliaci list. Doporučuje sa dokumentáciu pripraviť v troch exemplároch. V určitých prípadoch sa vyžaduje importná licencia, fytosanitárny certifikát alebo certifikát o pôvode tovaru. Exportér aj importér sa musia zaregistrovať na South African Revenue Service a musí im byť pridelené colné registračné číslo. Zahraničné spoločnosti nesmú dovážať tovar do JAR, ak nemajú miestne zastúpenie v krajine. Registrácia musí byť vykonaná v mene miestneho obchodného partnera.

V súčasnej dobe je colný zákon v procese revízie a modernizácie. Po desiatich rokoch plánovania, South African Revenue Service uverejnil koncom roku 2009 nový Tax Administration Bill, Customs Control Bill a Customs Duty Bill a zahájil modernizáciu juhoafrického colného systému, ide o zjednodušenie procesov, urýchlenie exportu a importu, zníženie nákladov a zefektívnenie systému prostredníctvom elektronizácie a automatizácie. Doplňujúce informácie týkajúce sa licenčného režimu je možné nájsť na internetových stránkach Juhoafrického daňového riaditeľstva SARS: www.sars.gov.za v sekcii clá - „Customs“

b) Základná štatistika zahraničného obchodu

Základná štatistika zahraničného obchodu JAR (v mld. EUR pri kurze 1 EUR=15 ZAR) podľa Ministerstva obchodu a priemyslu JAR:

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Vývoz	63,7277	72,2117	62, 946	75,733	85,403
Dovoz	68,3864	78,8321	71,942	75,326	83,879
Obrat	132,1141	151,0438	134,888	151,059	169,282
Obchodná bilancia	-4,6587	-6,6204	-8,996	+0,407	+1,524

c) Tovarová štruktúra zahraničného obchodu v členení vývoz/dovoz

Najdôležitejšie exportné položky JAR v roku 2017 podľa Ministerstva obchodu a priemyslu JAR:

Komodita	Hodnota v mld. USD	% z celkového exportu
Nerastné suroviny, minerály a ich výrobky	11,31	12,5%
Perly, drahokamy, polodrahokamy a iné drahé kamene a kovy a výrobky z nich	14,11	17,5%
Minerálne oleje a palivá	10,56	10,6%
Automobily, lietadlá a iné dopravné zariadenia	9,79	11,4%
Železiarske a oceliarske produkty	6,04	6,7%

Najdôležitejšie importné položky JAR v roku 2017:

Komodita	Hodnota v mld. USD	% z celkového importu
Nerastné suroviny, minerály a ich výrobky	12,25	15%
Štroje, prístroje a nuklárne zariadenia a doplnky	10,98	13%
Elektrické a elektrotechnické vybavenie	8,50	10%
Automobily a súčasti automobilov	6,98	8,4%
Nešpecifikované komodity	6,95	8,2%

d) Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu vývoz/dovoz

Najväčším obchodným partnerom JAR je Európska únia. Vzájomné obchodné a ekonomické vzťahy medzi EÚ a JAR upravuje predovšetkým Dohoda o obchode, rozvoji a spolupráci (Trade, Development and Cooperation Agreement – TDCA). V posledných rokoch sa Čína ako jednotlivý štát stala najväčším vývozcom aj dovozcom. Ďalším významným partnerom JAR sú Spojené štáty americké. Vzájomné vzťahy medzi JAR a USA upravuje Rámcová dohoda o obchode a investíciách. Stále sa rozširujúce obchodné a ekonomické vzťahy má

JAR popri Číne aj s Indiou a Brazíliou. Tradične významnými obchodnými partnermi sú štáty subsaharskej Afriky, najmä členovia regionálneho zoskupenia SADC a colnej únie SACU.

Najdôležitejší exportní partneri JAR v roku 2018:

Krajina	Hodnota v %
Čína	9,2
Nemecko	7,1
Nemecko	6,8
Veľká Británia	5,1
Japonsko	4,7

Najdôležitejší importní partneri JAR v roku 2018:

Krajina	Hodnota v %
Čína	14,2
Nemecko	12,1
USA	7
Saudská Arábia	5,9
India	4,5

e) Vývoj zahraničného obchodu so SR za posledných päť rokov (vývoz/dovoz)

Aj keď JAR nepatrí k tradičným obchodným partnerom Slovenska, je jeho najvýznamnejším obchodným a investičným partnerom na africkom kontinente a zároveň vstupnou bránou pre obchodnú spoluprácu s ostatnými krajinami v regióne. Vzájomná ekonomická spolupráca a obchodná výmena sa v poslednom desaťročí vyvíja pozitívne, avšak stále nedosahuje kapacitu oboch ekonomík. Celkový objem obchodnej výmeny medzi SR a JAR narástol v rokoch 2003-2007 sedemnásobne. Slovenské saldo je pritom od roku 2002 stále aktívne. K nárastu obchodnej výmeny pomohlo aj vytvorenie Spoločnej rady pre hospodársku spoluprácu medzi SR a JAR v roku 2005, ktorá bola založená za účelom pravidelného posudzovania otázok vzájomnej ekonomickej a obchodnej spolupráce na medzivládnej úrovni s účasťou súkromného sektora. Doposiaľ sa uskutočnili jej štyri zasadnutia, pričom posledné sa uskutočnilo v septembri 2012 v Bratislave a jeho súčasťou bola aj menšia podnikateľská misia z JAR. Ďalšie zasadnutie rady by sa malo uskutočniť 25. a 26. januára 2016 v Pretórii.

Svetová finančná kríza sa JAR primárne takmer nedotkla vďaka prísnej reštriktívnej politike SA Reserve Bank (NB JAR), ale následná hospodárska kríza znížila dopyt po juhoafrickom vývoze. Dovoz z juhoafrickej republiky klesal medzi rokmi 2007 a 2010, avšak v rokoch 2011 a 2012 opäť zaznamenal mierny nárast. Keďže SR vyváža do JAR najmä výrobky automobilového priemyslu (skoro polovica celého exportu), z ktorých časť tvorí po montáži reexport do vyspelých ekonomík, došlo najmä v rokoch 2008 a 2009 k výraznejšiemu poklesu slovenského exportu do JAR, o vyše 16 mil. eur. Pozitívne sa vyvíjal obchod medzi JAR a SR v roku 2013, v období medzi januárom a júlom 2013 dosiahol o 25% vyšší obrát ako v rovnakom období v roku 2012. V roku 2014 bola obchodná výmena mierne nižšia, ale najmä na strane juhoafrického exportu. V období január-máj 2015 slovenský export do JAR vzrástol o takmer 25% v porovnaní so slovenským exportom v rovnakom sledovanom období v roku 2014.

Najvýznamnejším slovenským exportérom do JAR v posledných rokoch je Volkswagen Slovakia a.s. Ďalšími sú Emerson a.s., Hella Slovakia Lighting, Bekaert Slovakia s.r.o., Duslo a.s., ZF Sachs Slovakia a.s. (spojky pre osobné a nákladné autá, hydrodynamické meniče pre nákladné autá, autobusy a stavebné stroje), Fermas s.r.o., Bekaert Hlohovec a.s., Eissmann Automotive, Datalogic Slovakia s.r.o., Panasonic Devices, Osram Slovakia s.r.o., VIPO a.s., Matador a.s., Trens a.s., Novácke

chemické závody a.s., Rona a.s., atď. Škála dovozcov je pomerne široká a k tým, ktorí realizujú pravidelnejšie dovozy patria obchodné reťazce Tesco, Kaufland a TernoTrade.

Vzájomná obchodná výmena medzi JAR a SR v tis. EUR (podľa štatistík MH SR):

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Export	71 763	70 404	99 663	103 055	109 418	123 135
Import	26 106	23 586	20 397	23 177	30 782	62 368
Obrat	97 869	93 990	120 060	126 232	140 200	185 503
Bilancia	45 657	46 818	79 226	79 877	78 636	60 767

Komoditná štruktúra slovenského exportu do JAR:

Vo vývoze dominujú osobné automobily a ich časti a súčasti. Medzi ďalšie významnejšie vyvážené tovary patrili v roku 2014 telekomunikačné zariadenia, elektrické stroje a prístroje, zariadenia pre energetiku, umelé hnojivá, kaučukové výrobky, rôzne chemické výrobky, výrobky zo železa alebo ocele, kovoobrábacie stroje, nástroje a prístroje optické, fotografické, meracie a lekárske, papier a lepenka, hračky, hry a športové potreby.

Komoditná štruktúra juhoafrického exportu do SR:

V dovoze dominuje najmä ovocie vrátane štiav a orechy, ďalej osobné automobily a ich diely, surové železo, kancelárske potreby a papierenský tovar, rudy, víno, chemické výrobky, elektrické stroje a prístroje.

Ďalšie možnosti obchodno-ekonomickej spolupráce

Ďalšie rozšírenie portfólia vývozu možno dosiahnuť prítomnosťou obchodných zastúpení slovenských výrobcov v teritóriu, pričom sa odporúča spojenie s domácimi právnickými alebo fyzickými osobami, najmä pokiaľ chce slovenský podnik uspieť vo sfére dodávok pre štátny sektor JAR. Nevyužitú možnosti SR sú v exporte špeciálnej techniky a investičných celkov (energetika, ťažobný priemysel, vodohospodárstvo, stavebníctvo, cestná infraštruktúra, atď.), vo vytváraní výrobných kooperácií a v technologickej spolupráci s JAR v ostatných krajinách SADC. Malý záujem slovenských podnikov o teritórium JAR vyplýva aj z neinformovanosti o krajine, ktorá je veľmi vyspelá, dobre organizovaná so všade vládnucou prekvapujúcou čistotou. Kvalita cestnej siete vrátane čerpacích staníc, odpočívadiel, servisných stredísk a požičovní automobilov je porovnateľná s európskou. Sieť nákupných obchodných stredísk s obrovským výberom tovarov je hustejšia ako na Slovensku. Skoro všade sa dá platiť kreditnými kartami. JAR má 4 operátorov mobilných telefónnych sietí s takmer 100%-ným pokrytím celého územia. V krajine sa neprejavuje žiadna rasová nenávisť a Európan sa tu nestretne ani len s náznakom nevráživosti, nepriateľstva, neochoty alebo neslušnosti. Podobne v krajine nehrozia žiadne významnejšie nekontrolovateľné zdravotné riziká (malária, závadná voda alebo potraviny, nebezpečný hmyz alebo iné živočíchy, atď.). Pri cestovaní do JAR je dôležitá aj skutočnosť, že napriek veľkej vzdialenosti nemá JAR oproti SR v lete žiadny časový posun a v zime + 1 hod.

Možnosti na rozvoj slovenských podnikateľských aktivít sú popri tovarovej výmene najmä v oblasti služieb kvalifikovaných odborníkov v rôznych oblastiach hospodárstva JAR - napr. pri spracovaní a riadení investičných projektov na mestskej a obecnej úrovni, kde má JAR nedostatok špecialistov, pri zavádzaní nových technológií a systémov kvality do juhoafrických spoločností, alebo prípadne pri zaškoľovaní juhoafrických pracovníkov na Slovensku alebo v JAR.

Účinným spôsobom presadenia sa na miestnom trhu sa javí spoločný postup krajín V4. V zmysle spoločnej prezentácie vyšehradského priestoru ekonomickí diplomati z krajín V4 V roku 2014 sa takéto semináre uskutočnili v Kapskom Meste, Nelspruite, Johannesburgu, Durbane, Mokopane a v botswanskej Gaborone.

V. MARKETINGOVÁ STRATÉGIA V. MARKETINGOVÁ STRATÉGIA

a) Obchodné zvyklosti v teritóriu

Juhoafrický trh je pomerne vyspelý a približuje sa svojou povahou a zákonitosťou najvyspelejším krajinám sveta a preto aj obchodná prax má štandardné pravidlá. Na trhu sú prítomné všetky najvýznamnejšie svetové firmy a tie určujú i mantinely pre exportnú expanziu slovenských firiem. Pokiaľ treba na niečo predsa len upozorniť je skutočnosť, že samozrejmosťou je precíznosť a solídnosť vo vzájomnej spolupráci. Špecifikom trhu je, že pri spotrebných tovaroch dáva väčšina firiem prednosť priamemu kontaktu na výrobcu z dôvodov šetrenia nákladov na sprostredkovateľov. Pri strojárenskom sortimente je viac využívaný distribútor s vlastnými skladmi, ktorý nakupuje na vlastný účet a predáva tovar menším firmám. Pravidlá pre medzinárodný obchod prostredníctvom zástupcu (agenta) určuje Convention on Agency in the International Sale of Goods, prijatá UNIDROIT v Ženeve v roku 1983 a zahrnutá do juhoafrického práva v roku 1987.

Ďalšou formou je poverený distribútor. V tomto prípade neexistujú žiadne štatutárne pravidlá, ktoré by riadili poverenie ľubovoľného distribútora k činnosti pre určitú firmu v JAR. Strany môžu do partnerského vzťahu vstúpiť na základe kontraktu a dohodnúť si prípadnú exkluzivitu. Častý je aj predaj licencií, na základe ktorých domáce firmy vyrábajú prvotriedne výrobky.

Ochranu pred zneužitím duševného vlastníctva poskytuje rada juhoafrických zákonov. Miestne zvyklosti sa príliš nerozlišujú od európskych štandardov, ale sú do určitej miery determinované vysokou kriminalitou v krajine. Väčšinu komodít je možné dovážať do JAR voľne a iba v niektorých prípadoch treba mať dovoznú povolenie. Klasifikácia tovarov má medzinárodné štandardy a kvalitu dovezených tovarov treba preukázať certifikátmi renomovaných zahraničných spoločností. Doprava tovarov musí zohľadňovať bezpečnosť a hlavne dodržanie kvality. Na trhu pôsobia tak domáce ako aj medzinárodné prepravné spoločnosti. Dovezený tovar podlieha mimo cla i zaplateniu DPH vo výške 14%. Pri colnom odbavení sa vyžaduje predloženie faktúry, dopravný doklad, baliaci list a colný formulár, celkom 3x. Pre značenie tovaru platia medzinárodne uznávané štandardy.

b) Vyhodnotenie odbytových možností SR

V súčasnosti sú odbytové možnosti založené na vyhľadávaní kontaktov prostredníctvom účasti na výstavách, konferenciách, seminároch, alebo sprostredkovaní ZÚ, prípadne priameho záujmu zákazníka. Po vykonaní analýzy dovozov do krajiny vidíme, že zvýšenie exportu sa dá zásadnejšie zmeniť iba vývozom investičných celkov. Slovensko má reálnu šancu podieľať sa na obnove a výstavbe energetiky. Nedostatočná infraštruktúra dáva šance na výstavbu cementární, železníc a modernizáciu cestnej a leteckej dopravy. ZÚ má vo svojom programe vyhľadávanie potenciálnych domácich partnerov a bude odporúčať relevantným slovenským spoločnostiam nadviazanie kontaktov.

Bohatstvo minerálnych zdrojov a stav infraštruktúry ponúka reálnu účasť na dodávkach investičných celkov, zariadení, alebo súčastí v týchto oblastiach:

- banský sektor – dodávka zariadení pre ťažbu a prepravu čierneho uhlia a pevných minerálov,
- energetika - účasť na vládou pripravovaných investíciách do výstavby nových elektrární a obnovy elektrizačnej sústavy JAR,

- infraštruktúra – dodávka zariadení a účasť na rozvoji projektov infraštruktúry,
- dodávky technologického zariadení (cementárne, zariadenia na výrobu pneumatík),
- dodávky dopravných prostriedkov (a možnosť spolupráce v oblasti modernizácie letísk a leteckej prepravy, export ultraľahkých lietadiel),
- oblasť úpravy vody – zariadenie na jej čistenie,
- ponúknuť kvalitný spotrebný tovar o ktorý rastie dopyt.

c) Marketingová stratégia pri vývoze do teritória

JAR má hybridný právny systém, kombináciu práva písaného, kodifikovaného a práva zvykového.

Tento systém umožňuje nasledujúce hlavné formy zaistenia prítomnosti zahraničného subjektu v krajine:

1. Spoločnosť (Company) - súkromná (private) alebo verejná (public). Zahraničná spoločnosť môže byť plne vlastnená zahraničným subjektom. Pravidla pre založenie spoločnosti a jej registráciu v JAR je obsiahnutá v novom „Companies Act“ z roku 2008, ktorý vstúpil do platnosti len v roku 2011. Všetky juhoafrické firmy ako i zahraničné spoločnosti musia mať registrované kancelárie situované v JAR. 2
2. Spoločnosť s osobným ručením (Personal Liability Company)
3. Spoločenstvo (Partnership)
4. Joint venture (Sole proprietorship)
5. Business Trust
6. Pobočka zahraničnej spoločnosti (External company) musí byť registrovaná v Registrar of Companies.

Do roku 2011 existoval typ obchodnej spoločnosti „closed corporation“, tento druh bol však prijatím nového zákona o spoločnostiach zrušený.

Spoločnosti fungujú v JAR na báze obmedzeného ručenia. Až na isté výnimky vo všeobecnosti členovia spoločnosti neručia osobne za dlhy spoločnosti. Pobočky zahraničných spoločností registráciou získajú juhoafrickú právnu subjektivitu ako externé spoločnosti, avšak nie sú považované za samostatné právne subjekty. Najčastejšími formami spoločností zahraničných investorov sú súkromné spoločnosti (private companies) a pobočky zahraničných spoločností (branches).

Ročne sa musí vykonávať audit. Existuje viacero možností ako získať informácie o spoločnosti a miestnom trhu.

1. Predaj cez svoj exportný úsek - k akvizícii a predaju využije slovenská firma vlastného personálu k návštevám JAR a to buď v rámci účasti na veľtrhoch a výstavách, alebo obvyklých pracovných ciest.
2. Poverí zástupcu v JAR k zaisteniu obchodu - Convention on Agency in the International Sale of Goods prijatá UNIDROIT v Ženeve v roku 1983 bola v roku 1987 prevzatá do juhoafrického práva. Táto konvencia stanovuje jednotné pravidla pre medzinárodný obchod prostredníctvom zástupcov.
3. Poverí distribútora v JAR - strany môžu voľne vstúpiť do partnerského vzťahu na základe kontraktu, ktorý určí ich vzájomné vzťahy, prípadnú exkluzivitu.
4. Predá licenciu výrobcovi v JAR, aby vyrábal jeho exportný tovar.

Vzhľadom k vyspelosti juhoafrického trhu sú **propagácia, marketing a reklama** jednou zo základných predpokladov úspechu na trhu. V tomto obore pôsobí rada špecializovaných firiem a asociácií, ktoré sú schopné poskytovať servis na vysokej profesionálnej úrovni. V oblasti reklamy sú obvyklé inzeráty v denníkoch a v odborných časopisoch, ktoré sú vydávané jednotlivými profesnými zväzmi. Ďalej existuje možnosť inzercie v rámci veľkých obchodných komôr (Johannesburská, Regionálna Kapského Mesta), ktoré inzeráty zaraďujú

jednak na svoje webové stránky ako i do svojho časopisu - Business Opportunities alebo Trade Links.

Cenová politika v JAR je založená na princípe vyváženosti k štátnemu rozpočtu a zabezpečujúca kritériá rastu HDP v príslušnom roku. Platobný styk sa uskutočňuje vo voľne zameniteľných menách (USD alebo EUR). Odporúča sa aby u exportu tovaru spotrebného charakteru bol používaný akreditív, potvrdený renomovanou bankou.

Kontaktné adresy na inštitúcie sú nasledovné

Obchodné a investičné možnosti a podpora obchodu v JAR:

- základné informácie o investičných možnostiach v JAR - Ministerstvo obchodu a priemyslu JAR - www.thedti.gov.za

Založenie podniku v JAR:

- obchodný register JAR (Companies and Intellectual Property Registration Office (CIPRO)) - www.cipro.co.za

Informácie a kontakty pre podnikanie v JAR:

- Business Referral and Information Network (BRAIN) - www.brain.org.za
- South African Institute of Intellectual Property Law - www.saiipl.org.za
- Support Programme for Industrial Innovation - www.spii.co.za

Podnikateľské organizácie:

- Afrikaanse Handelsinstituut - www.ahi.co.za
- Chambers of Commerce and Industry South Africa - www.chamsa.org.za
- Chamber of Commerce and Industry (Johannesburg) - www.jcci.co.za
- Cape Chamber of Commerce and Industry - www.capechamber.co.za
- Durban Regional Chamber of Business - www.durbanchamber.co.za
- TIKZN (Trade and Investment KwaZulu-Natal (Durban)) - www.tikzn.co.za
- The National Association of Automobile Manufacturers of South Africa (NAAMSA) - www.naamsa.co.za

Veľtrhy, výstavy, konferencie:

- konferencie v JAR - www.saconference.co.za
- zoznam výstav (Ahibition Association of South Africa) - www.exsa.co.za
- South African Association for the Conference Industry (SAACI) - www.saaci.co.za
- Kagiso Exhibitions - www.saitex.co.za Reed Exhibitions - www.reedexpo.co.za

Právny systém a služby:

- Ministerstvo spravodlivosti a ústavného rozvoja - www.doj.gov.za
- Law Society of South Africa - www.derebus.org.za
- Society of Advocates of South Africa - www.pretoriabar.co.za Finančné trhy a bankovníctvo: · Ministerstvo financií JAR - www.finance.gov.za
- South African Reserve Bank (centrálna banka) - www.resbank.co.za ·
- Banking Council South Africa - www.banking.org.za · Bond Exchange of South Africa - www.besa.za.com
- Johannesburg Stock Exchange - www.jse.co.za
- South African Futorex Exchange - www.safex.co.za
- Všeobecné štatistiky - www.statssa.gov.za

Adresy významných inštitúcií:

- Štátna správa (jednotlivé ministerstvá) - www.gov.za
- Daňový a colný úrad: South African Revenue Service (SARS) - www.sars.gov.za
- Štatistický úrad - www.statsaa.gov.za

d) Praktické informácie pre exportéra a importéra

Občania SR potrebujú na vstup do JAR platné vízum, ktoré je možné získať na Veľvyslanectve JAR vo Viedni. Medzi SR (ani Rakúskom) a JAR neexistuje priame letecké spojenie. Priame lety do Johannesburgu alebo Kapského Mesta sú najmä z Londýna, Amsterdamu, Frankfurtu, Mníchova, Paríža, Madridu a Zurichu. Výhodne sa dá letieť aj cez Káhiru, Dohu, Istanbul alebo Abu Dhabi. Pri doprave z Európy sa bežne využívajú služby viacerých leteckých spoločností, najmä South African Airways, Air France, KLM, British Airways, Lufthansa, Swiss, Egyptair, Emirates a Qatar Airways. JAR má niekoľko medzinárodných letísk (Johannesburg International Airport, Cape Town International, Durban King Shaka International atď.) a let z Európy trvá približne 10 hodín.

Verejná doprava tak ako ju poznáme na Slovensku v JAR neexistuje a neodporúčame ju návštevníkom používať. U diaľkovej dopravy treba použiť autobusy spoločností ako sú Grehound, Intercaple a Translux. Relatívne bezpečné sú luxusné vlaky. Blue train alebo Rovos Rali. V JAR existuje sieť medzinárodných hotelov s cenami, ktoré sú vyššie v porovnaní s našimi.

Štátne sviatky

- 1. január Nový rok
- 21. marec Deň ľudských práv
- 6. apríla Veľký piatok
- 9. apríla Veľkonočný pondelok
- 27. apríl Deň slobody
- 1. máj Deň pracujúcich
- 16. jún Deň mládeže
- 9. august Národný deň žien
- 24. september Deň nár. dedičstva
- 16. december Deň zmierenia
- 25. december Vianočný deň
- 26. december Deň dobrej vôle

Poznámka: Ak štátny sviatok pripadne na nedeľu, nasledujúci pondelok je dňom pracovného voľna.

Obvyklá pracovná doba je od 8.00 do 16.30 hod. s prestávkou na obed. Obchody sú otvorené od 9.00 do 18.00 hod. a v sobotu do 12.00. Niektoré supermarkety a nákupné strediská majú predĺženú otváraciu dobu počas celého týždňa do 19.00 hod.. Banky sú otvorené počas týždňa obvykle od 9.00 do 16.00 hod a v sobotu do 11.00 hod. Elektrina: 220/230V, 50Hz. Fiškálny rok: od 1. apríla do 31. marca.

Bezpečnostná situácia v JAR je zlá, je tu vysoká miera kriminality. Pešo sa vo veľkých mestách dá chodiť len cez deň, ale aj vtedy sa treba vyhýbať prázdny uliciam a opusteným miestam. Hromadná mestská doprava prakticky neexistuje a cudzinci používajú výhradne prenajaté autá alebo overené taxislужby (len na telefón). Neodporúča sa používať „zberné taxíky“ – mikrobuses jazdiace po pravidelných trasách a využívané takmer výlučne domácimi obyvateľmi. Pri jazde autom sa odporúča nezastavovať ani pri dopravných nehodách – môžu byť fingované. Koleso pri defekte treba meniť len na spoľahlivých miestach (napr. benzínových čerpadlách alebo miestach, kde je veľa ľudí).

Zdravotníctvo v JAR je porovnateľné s európskym, je však značný rozdiel medzi štátnymi zdravotníckymi zariadeniami a súkromnými. Dohoda o bezplatnej lekárskej starostlivosti medzi SR a JAR neexistuje a preto sa odporúča slovenským občanom cestujúcim do JAR uzatvorenie cestovného pripoistenia na úhradu liečebných nákladov.

Podnebie: Prevažná časť krajiny leží v subtropickom pásme a vďaka vplyvu oceánov a pomerne veľkej nadmorskej výške (väčšina územia leží vo výške nad 1.200 m) má JAR priaznivé mierne a slnečné podnebie. Až 80 % zrážok pripadá na letné mesiace (október–marec) s výnimkou Kapského Mesta, ktoré má najviac dažďa v zime. Dažde sú pomerne krátke a výdatné. Letá sú teplé až horúce (15- 29°C), zimy suché a slnečné (5 - 20°C) so značnými rozdielmi medzi východným a západným pobrežím a vnútrozemím.

Dôležité telefónne čísla (záchranka, dopravná polícia, požiarnici, infolinky a pod.)

- Tel. č. 10 177 - záchranná služba a hasiči
- Tel. č. 10 111 - polícia Mobilný telefón (všetci operátori JAR)
- Tel. č. 112 - operátor prepojí na políciu, záchrannú službu alebo hasičov.

27. máj 2019